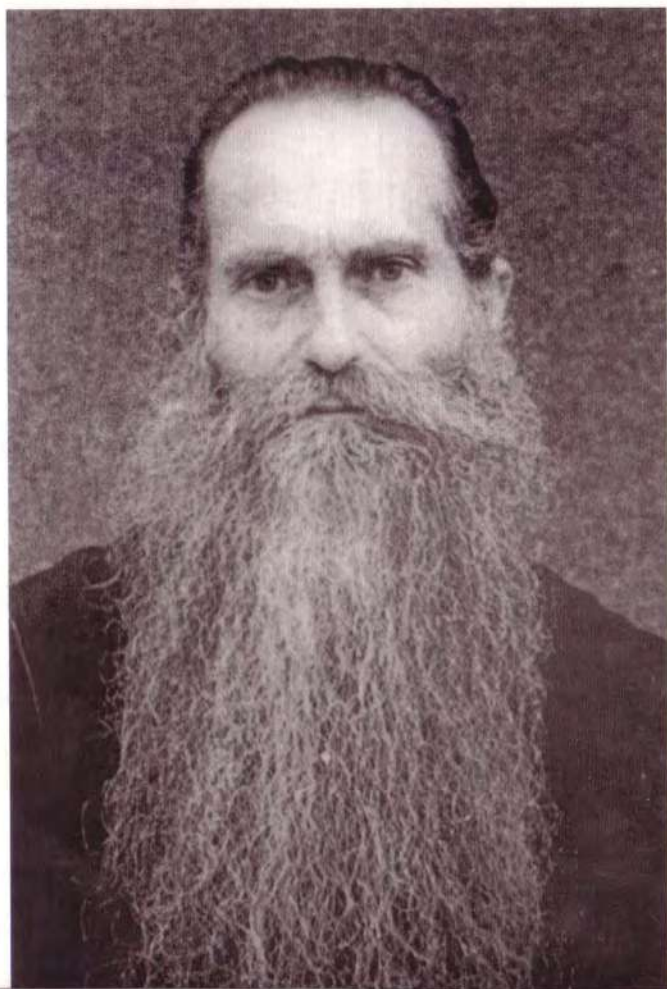
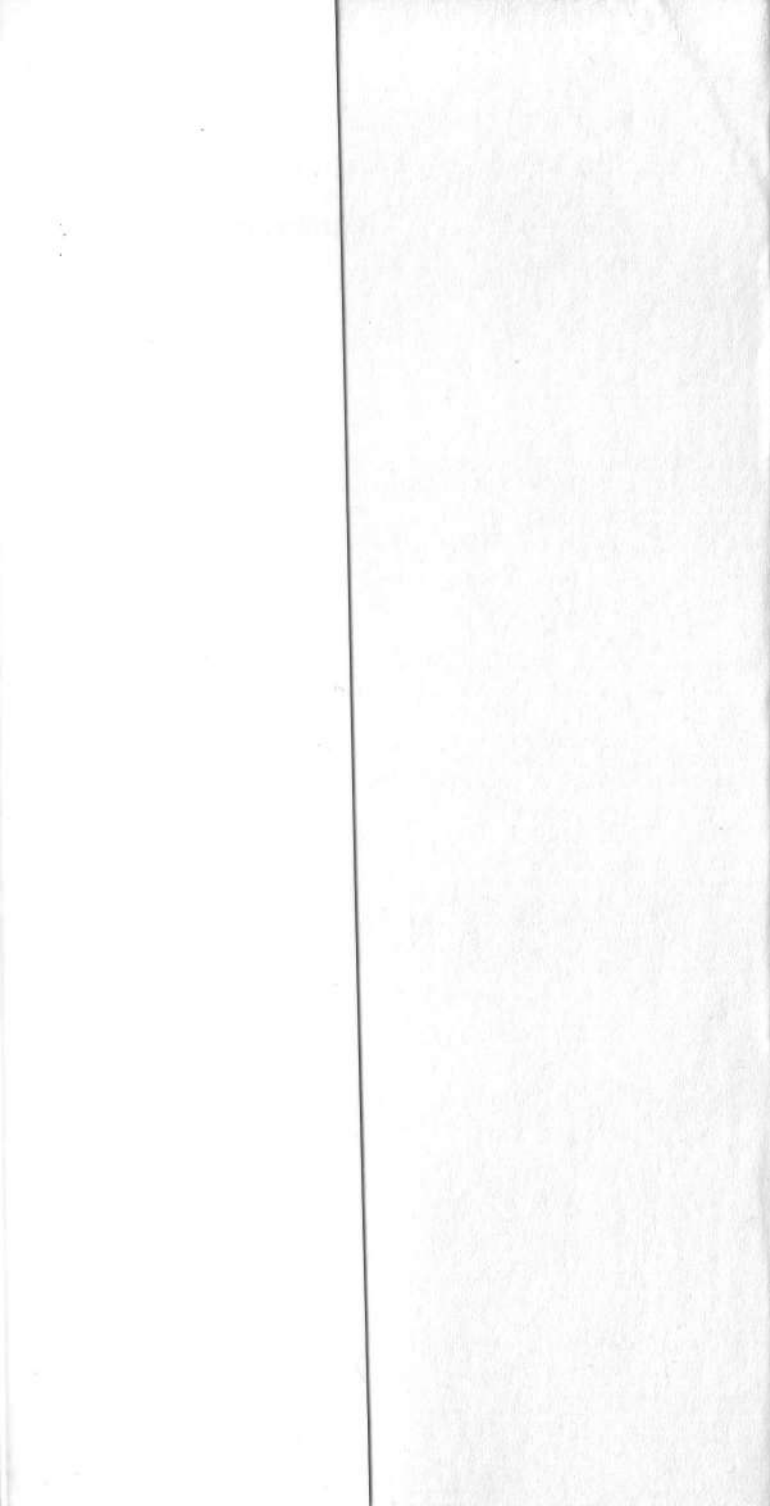

Părintele ARSENIE

Papacioc

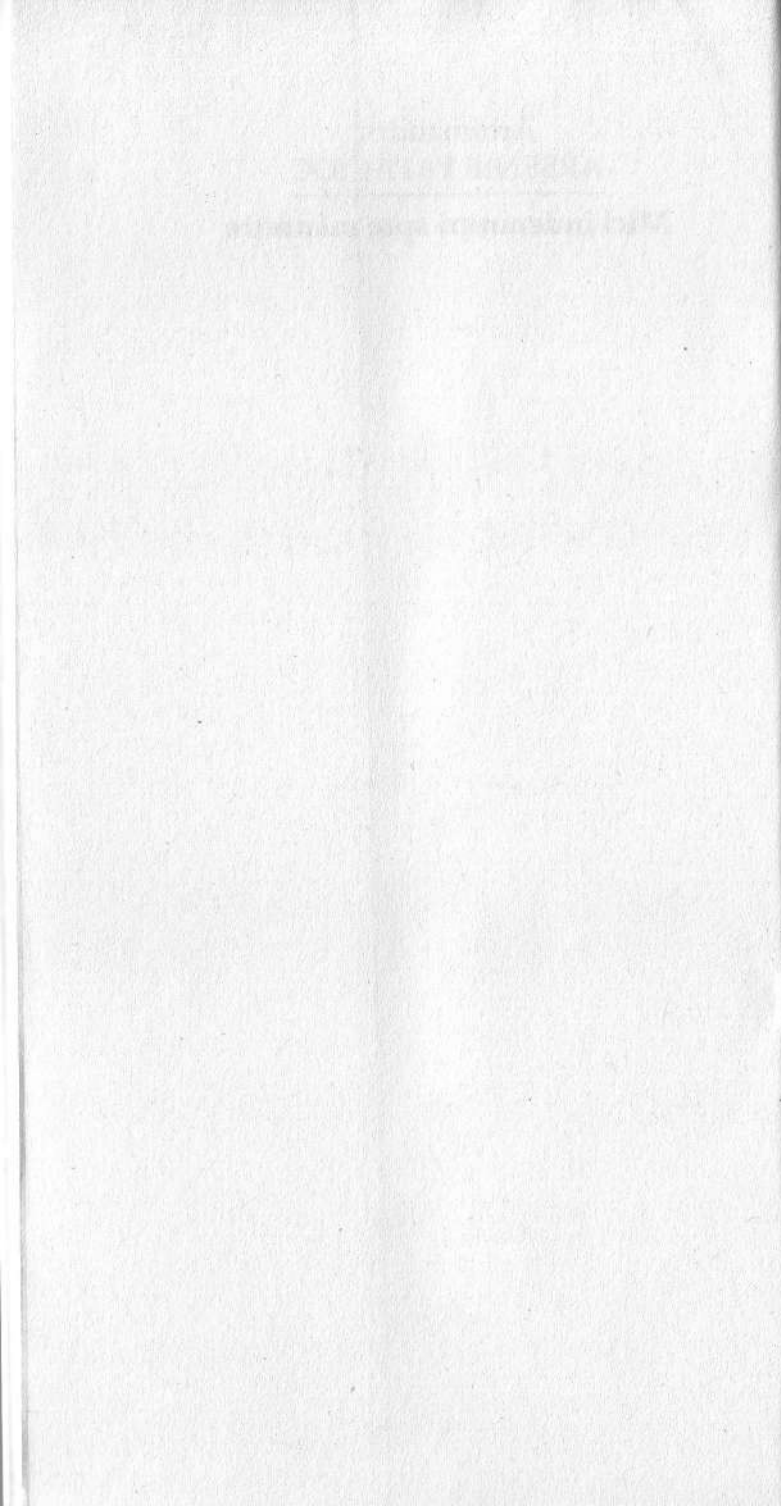
MICI ÎNDEMNURI
SPRE MÂNTUIRE

Arhimandrit
ARSENIE PAPACIOC

Mici îndemnuri spre mântuire

Arhimandrit
ARSENIE PAPACIOC

Mici îndemnuri spre mântuire

Ediție îngrijită de
Ieromonah Benedict Stancu

editura
Σοφία

București

Redactor: Elena Marinescu

© Editura Sophia,
pentru prezenta ediție

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

PAPACIOC, ARSENIE

Mici îndemnuri spre mântuire /

arhimandrit Arsenie Papacioc;

ed. îngrij.: ieromonah Benedict Stancu. -

București: Editura Sophia, 2009

ISBN 978-973-136-135-2

I. Benedict Stancu, ieromonah (ed. șt.)

281.93

Cuvânt potrivit

„Cuvântul omului este după chipul Cuvântului lui Dumnezeu și trebuie să găsim mereu cuvântul cel mai potrivit, ca să nu pierdem Cuvântul Veșnic”, spunea părintele Sofronie Saharov, care (în special în cazul redactării textelor pentru tipar) se afla mereu în căutarea cuvântului potrivit, atât în dicționare, cât și în rugăciune. Când era în impas, se ruga, iar cuvântul potrivit era atunci revelat lui însuși sau vreunui ucenic de-al său.

De asemenea, părintele Arsenie Papacioc mi-a mărturisit despre modificarea unor expresii personale pe care a sesizat-o recitind anumite *convorbiri* care i s-au publicat de-a lungul vremii.

Având în vedere aceste distorsionări, produse voluntar sau involuntar, părintele mi-a înmănat manuscrisul original al acestei ediții, căruia i-am atașat câteva note lămuritoare.

Astfel, căutând împreună titlul potrivit acestor *convorbiri*, avă Arsenie, deși înclina pentru *Rămâneți lângă Iisus*, a conchis în final: *Mici îndemnuri spre mântuire*.

Fie ca cei receptivi să primească deplin binecuvântarea părintelui Arsenie!

Ieromonah Benedict Stancu

Sinteza experienței monastice de-a lungul vremii

– *Mai întâi vă rugăm să ne spuneți câteva date biografice.*

– Sunt născut (numele de botez este Anghel) în anul 1914, 15 august, în comuna Perieți, satul Misleanu, județul Ialomița.

Am intrat în monahism în anul 1947, la 15 ianuarie, în Mănăstirea Cozia și am fost călugărit în anul 1949, pe seama Mănăstirii Sihăstria din Neamț, găsindu-mă în ascultare la Institutul Biblic, respectiv la Mănăstirea Antim.

M-au călugărit acolo, la Antim, pe data de 26 septembrie 1949, prin

aprobarea expresă a Patriarhului Iustinian. Am primit hirotonia în preot exact la un an după călugărie, în 1950, tot pe 26 septembrie, de Sfântul Ioan Evanghelistul, apostolul iubirii – lucrul acesta m-a încurajat foarte mult și nu l-am considerat fără o semnificație în marea răspundere preoțească și călugărească. Nu am dorit preoția și am rezistat, dorind să rămân un monah anonim, dar nu am putut rezista și sfaturilor tari primite din partea părinților Cleopa Ilie și Paisie Olaru – căci ei m-au propus pentru hirotonie într-un moment de intensă activitate pentru monahism mai ales.

Am ascultat considerând că preoția e și o ascultare¹ și mă găseam adă-

¹ „Călugăria se cere de fiecare candidat – că nimeni nu poate fi călugărit dacă el singur nu o cere –, iar preoția se dăruiește de la Dumnezeu, prin voia celor mai mari ai noștri. Preoția este o Taină și se dă, după multă nevoință și verificare, numai celor vrednici. Călugărul nu trebuie să ceară și să dorească preoția și duhovnicia, dar, dacă este silit de păstorii săi și este nevoie, s-o primească, spre slava lui Dumnezeu și mântuirea multora. Vai nouă, dacă recomandăm candidați nevrednici de preoție! În fața lui Hristos vor da greu răspuns atât candidatul și duhovnicul care l-a recomandat, cât și ierarhul care

postit sub îndemnurile acestor mari duhovnici ai Bisericii lui Hristos: arhimandritul Cleopa Ilie și ieroschimonahul Paisie Olaru din Mănăstirea Sihăstria.

– *Ce ascultări mai deosebite ați îndeplinit de-a lungul vieții mănăstirești?*

– Am fost numit spiritualul Seminarului Monahal Neamț (singurul din țară) – în perioada 1950-1952;

– egumenul Mănăstirii Slatina din județul Suceava (unde ne mutase Sfântul Sinod pe cei treizeci de călugări din Sihăstria) – mai mulți ani;

– paroh la parohia Filea de Jos și de Sus din județul Cluj (un centru catolic) – doi ani;

– stareț la Mănăstirea Cheia din județul Prahova – șase ani;

– econom mare și casier la Mănăstirea Căldărușani;

– preot și duhovnic la Mănăstirea Dintr-un Lemn din județul Vâlcea – doi ani;

– preot slujitor la Mănăstirea Cernica – un an și jumătate;

l-a hirotonit cu grele impedimente canonice.”

– Arhim. Ioanichie Bălan, *Părintele Paisie Duhovnicul*, Ed. Trinitas, Iași, 1993, p. 69.

– de treizeci și trei de ani sunt preot slujitor și duhovnic la Mănăstirea „Sfânta Maria” din Techirghiol, județul Constanța.

– *Ce ați învățat în chip deosebit în viața de mănăstire din întreaga experiență a preacuvioșei voastre?*

– După ce am intrat în monahism m-am simțit foarte mic și neînsemnat, dar încurajat puternic de importanța tainei acestei dăruiri, de imensa valoare a focului nașterii din nou într-o siluetă smerită a ființei tale, lucru care în lume nu s-ar fi putut trăi și cunoaște, pentru că nu există *crucea de aur a tăierii voii*. În viața de mănăstire ies la iveală multele neputințe din om și așa simți nevoia să te umilești, fermentul cel mai important pentru formarea personalității duhovnicești a omului nou – călugărul –, și cu harul lui Dumnezeu se ascute mintea, se smerește inima și nu știi de unde cunoști lucruri ascunse ție până acum. În mănăstire știi că omul smerit nu se vede niciodată smerit și fiecare are o măsură de umilință, care nu-i altceva decât o grozavă armă de apărare împotriva duhurilor rele, că este lucrarea da-

rurilor date cu plăcere de mâna Stăpânului tău. Se descoperă la nesfârșit posibilități de viață curată și un fel de a fi prezent cu sufletul, și simți așa cum spune Solomon: *Cine a nădăjduit spre Domnul nu s-a rușinat*. Dar cea mai mare mulțumire o am către nemărginita bunătate a lui Dumnezeu, că ne-a dat și am cunoscut ca mijlocitoare pe Maica Domnului, apărătoarea desăvârșită a vinovaților. Spre a ne schimba viața ne trebuie numai o voință tare și o încredere mare în mila Maicii Domnului și în atotputernicul ei ajutor.

În mănăstire mi-am aprins sufletul de bucurie, dăruindu-mă rugăciunilor Maicii Domnului, apărarea neajunsă a noastră, a celor slabi.

Sfaturi esențiale pentru formarea călugărului

– *Ce fapte bune mai importante trebuie să facă un călugăr ca să aibă nădejdea mântuirii?*

– „Să știi să aduci pe Duhul Sfânt înlăuntrul tău.”¹

Răspund că nu atât faptele noastre bune ne pot mântui sufletul, ci harul lui Dumnezeu, care, cred eu, nu poate fi dat mai îmbelșugat pentru nevoie, oricum ar fi ele, cât mai mult pentru curățirea sufletului tău de faptele rele ale fratelui tău. Să-l iubești și să-i iubești pe toți neapărat.

¹ Sf. Serafim de Sarov.

Să nu-l vorbești de rău înlăuntrul tău și mai ales în afară de tine. Aceasta să fie cea mai grabnică preocupare a noastră: iubirea, căci trăind în această mireasmă nici celelalte fapte cu chip frumos nu rămân neîmplinite și, chiar dacă ar mai rămâne, rânduiala divină nu-și va retrage harul de la tine; motivul neapărat al mântuirii noastre este să iubim pe toți frații noștri (că toți sunt răscumpărați) și criteriul de judecată al vieții noastre la răspântia cea din urmă, când va începe cu această gravă întrebare: „De ce n-ai iubit... dacă ai purtat numele Meu în rânduiala vieții tale și de ce ai speculat iubirea altora acoperindu-ți falsurile tale, și de ce ai disprețuit pe cel neînsemnat, când Eu, însângerat, scuipat și bătut în cuie, am zis: *Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți toți, nu să vă urâți sau să vă înstrăinați inimile unul față de celălalt; și de ce n-ați dat (milostenie) să scăpați pe fratele vostru sărac de rușinea de a sta cu mâna întinsă?*”

Iată deci unde trebuie să fie mai întâi atenția zilelor vieții noastre pentru Înfricoșata Judecată.

– Călugărul care nu poate împlini canonul său călugăresc, nici făgăduințele de la tunderea în monahism, ce fapte bune ar trebui să facă pentru a nu-și pierde sufletul?

– Să facă cu drag orice fel de ascultare, că mai mare este tăierea voii (dar măcar să nu se împotrivescă). Să se știe că este urâciune la Dumnezeu cărtirea. Să lupte să vadă pe toți cu inimă de frate, să-i ajute în neputințe și să nu critice pe superiori și nici pe alții, iar dacă este începător, lucrul acesta este și mai grav. Să fie mulțumit cu ce are și să mulțumească cu umilință că stă în mănăstire, la atât de sigur adăpost.

Chiar dacă nu este prea avansat în trăire, un frate sau monah să stea cu toată statornicia în mănăstire și să se spovedească rupt și curat, și nu se va pune problema pierderii sufletului, că nu este puțin sau neînsemnat lucru să stai în mănăstire hotărât și fără cărtire.

Spune în *Pateric*¹ avă Ishirion că „cei ce vor trăi în veac ispitire și nicidecum lucrare nu vor avea, și vor răbda până la urmă, aceia mai mari decât

¹ *Pateric*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 1999, p. 127.

noi și Părinții noștri se vor chema în Împărăția lui Dumnezeu”.

Oricum, va ști Bunul Dumnezeu, dar nu vom îndrăzni să spunem că-și vor pierde mântuirea. Statornicia (călugărului) în mănăstire cu drag, chiar dacă există multă neputință și-și smereste inima, chiar dacă nu va primi după dreptatea lui Dumnezeu și nici mila și darul nu le va avea, *va avea însă marea milostivire¹ a lui Dumnezeu la Judecată*, căci mare mai este Dumnezeul călugărilor!

¹ „Judecata lui Dumnezeu nu se face ținând seama de timp și de trup, deoarece sufletul, fiind netemporal și netrupesc, nu crește și nu sfârșește deodată cu timpul, iar mișcările și înclinările lui nu se nasc în chip temporal. De pildă, adeseori unul are în viața călugărească șaptezeci de ani, iar altul o singură zi. Pe de altă parte, scopul călugăriei este să desfacă sufletul de împătımirea și înlănțuirea de cele materiale și să-l întoarcă spre Dumnezeu. Deci punem cazul că cel dintâi, având șaptezeci de ani, a murit neîngrijindu-se deloc de o astfel de nepătimire, iar cel de-al doilea, având numai o zi, și-a desfăcut tot cugetul pătimăș de la cele pământești. La răsplătirea ce se va face la Judecată, cel din urmă va lua plata după vrednicie, ca unul ce-a dus ținta făgăduinței sale la împlinire; cel dintâi însă o va lua în dar și numai pentru că a răbdat osteneala nevoinței.” – *Filocalia*, vol. 2, Ed. Humanitas, București, 2004, *Întrebarea 60*, p. 233.

– *Cum putem scăpa de mulțimea griji-lor pământești, ca să dobândim mai mult timp pentru rugăciune?*

– Mare mai este rugăciunea din inimile și gurile tuturor către Dumnezeu! Rugăciunea este ca o săgeată ascuțită cu care au tras de mii de ani toți sfinții și chiar și cei mai simpli creștini; a pătruns în inima cerurilor (care erau poate mâhnite pe pământenii) și pe aceleași urme au venit poate răspunsurile salvatoare. Și așa s-a contribuit la menținerea credinței și a vieții pe pământ din neam în neam. Frate creștine, ai și tu veacul și istoria ta, ești încadrat într-o mare unitate creștină – Biserica – și ești răscumpărat prin jertfa Mântuitorului pentru totdeauna, și deci prețuiești atât de mult, și ai o răspundere atât de mare și de nobilă; cât de greu este să cerem fiecare, cât de puțin, simplu și direct, ca Dumnezeu să ne ajute în atâtea necazuri și doriri, și să-I mulțumim? Cine este acela care n-are nimic de cerut Domnului Iisus Hristos și Maicii Domnului? Se spune că Maica Domnului este supărată pe toți aceia care nu-i cer niciodată nimic. Ea este numită o *Nouă Lume* și cât

poate Dumnezeu cu puterea poate și Maica Domnului cu rugăciunea. Arată-te deci a fi un fiu cu inimă de copil al Maicii Domnului!

De grijile pământești nu putem scăpa numai dacă nu vrem. Ca suflete dăruite, se impune mai multă voință de-a nu ne lăsa aglomerați și copleșiți până într-atât de grijile acestea pământești. Ne rânduim viața ca oameni care gândim mai înalt și cu multă răspundere. Se spune că dacă am putea întreba pe cei de Sus (pe cei mântuiți): „Ce anume v-a costat pe voi de ați ajuns la atâta fericire?” ne-ar răspunde: „Timp, puțin timp petrecut bine!”

Iată deci că nu avem altă vreme cu nici un chip să ne împlinim sufletele chemate, dăruite și plecate cu atâta hotărâre. Trebuie să ne gândim că ne numim *cin îngeresc*. Îngerii se roagă neîncetat în toată veșnicia.

— *Cum pot contribui călugării la mântuirea, povățuirea și catehizarea mirenilor?*

— Mai întâi printr-o neapărată comportare cuviincioasă, nesmintitoare, iubitoare și cu râvnă în toate (în biserică și în afară de biserică), o râvnă fără alt interes decât mântuirea.

În contact direct cu mirenii să se vadă liniștea, bucuria mare și așezarea, că au plecat cu totul, cu harul lui Dumnezeu, la *sfatul Evangheliei*, la slujire și sânguință neîncetată pentru Hristos.

Să le vorbească smerit despre iad și despre Rai, cu toată convingerea, și să-i sfătuiască, fără să-i judece, că viața aceasta este prea scumpă pentru a o petrece numai în deșertăciuni. Că ei pot trăi în lume ca niște creștini, că au destule îngăduințe pentru neputințele lor, dar nu să-și sălbăticească sufletele de la Hristos.

În foarte multe cazuri tot pilda vieții călugărului vorbește mai puternic inimilor nepăsătoare sau chiar împietrite ale mirenilor. Sfântul Vasile cel Mare spune: „Să nu-i rușinăm pe cei ce-și pun nădejdea în noi” (să nu-i smintim).

În general, viața de mănăstire, cu slujbele mai trăite și îmbogățite, precum și cu rânduiala din toate sectoarele mănăstirii, făcută cu sentiment și dorință îngerească pentru Hristos, ar putea să le folosească și să-i determine să gândească mai mult.

– *Ce cărți duhovnicești recomandați pentru citit?*

– Recomand *Patericul* neapărat și *Patericul românesc*, că sunt Părinții pământului tău și-ți dau îndemnuri nebănuite și râvnă să cunoști și să împlinești:

– *Cuviosul Siluan Athonitul*, orice ediție;

– *Viețile Sfinților (Viața și învățăturile Sfântului Ierarh Nifon de Constanțiana)*;

– scrieri ale Sinaiților și Athoniților.

Pentru cultură generală: despre artă, pentru stil și *armonie* mai ales.

Și pentru toți: orice carte sau publicație religioasă, mai ales cu pregătire pentru moarte:

– *Viața lui Iisus*;

– *Filocalia*;

– *Învățătură de credință*, orice ediție.

Și o bogăție de cărți nou editate de Biserica Ortodoxă Română.

– *Ați trăit o viață în mănăstire. Cum vedeți monahismul actual?*

– Nu prea aveți dreptul să puneți această întrebare. Pentru că s-ar subînțelege că a fost cândva cum a fost, și acuma-s numai slăbiciuni. Așa se interpretează. În realitate, tot ce-a fost

sau o să fie le avem pe toate în prezent! Adică monahismul e tot monahism. Depinde de fiecare persoană. Aceleași voturi călugărești, aceleași slăbiciuni și virtuți au existat întotdeauna. Însă, dacă lumea nu vede minuni, crede că au slăbit lucrurile. Sfinții Apostoli au fost cum au fost, grozavi, dar n-a fost nici unul ca celălalt. Mai mult decât atât, Sfântul Apostol Petru a făcut o greșeală: s-a lepădat de Hristos, deși fusese avertizat. Dar s-a căit strașnic, hai să zic așa... *à la Petru*, ca un Apostol care iubea, nu fals. Și a fost iertat. Și a ajuns ce a ajuns! Și Iuda dacă s-ar fi căit ar fi fost iertat. Pentru că iubirea lui Dumnezeu este foarte mare, dincolo de marginile înțelegerii. Dar pe ceva, pe o căință, pe o părere de rău adâncă, pentru a-ți vedea micimea. Și fără discuție că ar fi fost iertat și Iuda, dar era posedat de diavol¹ prea adânc și s-a dus și

¹ „În lumea aceasta, omul este ori din neamul lui Dumnezeu, ori din cel al diavolului, adică își trage obârșia și zămislirea cea duhovnicească ori de la Dumnezeu, ori de la diavol. Doar împlinind dreptatea – care nu e altceva decât împreunarea tuturor virtuților evanghelice – omul se zămislește din Dumnezeu; iar împlinind păcatul, se naște din dia-

s-a spânzurat. Trădarea lui Iuda a confirmat mai mult ca orice Dumnezeirea lui Hristos, dovadă că Iuda a terminat-o la ștreang. Vedeți ce vremuri sunt acum, a apărut „*Evangelia lui Iuda*”? Iuda cel ce s-a spânzurat a ajuns „evangelist”! Dacă s-ar fi pocăit, poate chiar ajungea...

vol: *Cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește, iar când omul păcătuiește, păcătuiește de fapt prin diavol – căci n-ar avea păcat, nici direct, nici indirect, dacă n-ar avea pe diavolul. Prin fiecare din păcatele lui, omul se unește nemijlocit, în duh, cu diavolul și se naște din el, fiindcă nu-i păcat care să nu vină de la diavolul. Tot păcatul omului este, în aceeași măsură, și al diavolului. Omul săvârșește păcatul din cauza unirii lui, în duh, cu diavolul, căci în diavol există mai dinainte și iese la iveală tot păcatul omului, omul fiind doar împreună-lucrător cu el: diavolul lucrează, omul colaborează. Cel mai bun exemplu este Iuda Iscarioteanul: îndată ce diavolul a intrat în el, au săvârșit împreună cel mai mare păcat din istoria lumii. Păcatele sunt, în egală măsură, lucrurile diavolului.” – Sf. Iustin Popovici, *Epistolele Sfântului Ioan Teologul*, Ed. Bizantină, București, 1998, p. 55.*

Cuvinte de folos pentru mireni

– *Ce sfaturi mai de folos dați celor care vin la sfinția voastră?*

– Ca fii ai lui Dumnezeu, am îndrăznit să le spun la cât mai mulți și despre o poziție strategică duhovnicească în lupta noastră cu cel din afară – diavolul. Neputința lui mare asupra noastră se datorează faptului că noi suntem și dorim mult *să fim cu Dumnezeu*. Diavolul țintește acest mare obiectiv: *să ne despartă de Dumnezeu*. Nu-i va fi ușor să o facă direct, că așa s-au încununat mulți creștini care au simțit în ei puterea credinței, știind că omul e făcut de Dumnezeu și nu se poate despărți de El. Satana –

care n-are o clipă de răgaz – gândește ca *indirect* să-l poată despărți pe om de Făcătorul lui. Luptă cu orice chip să-l bage pe om în păcat, păcat de tot felul, și, dacă reușește, nu înseamnă că și-a atins marele obiectiv, ci doar atunci când îi dă o mare întristare: să se considere pierdut și, cu neputința de a mai fi iertat, să se descurajeze. Abia atunci singur se desparte omul de Dumnezeu, și, iată, acesta e scopul atins de vrăjmașul.

Nu trebuie să-ți pleci capul și să abdică, oricare și oricum ar fi păcatul. Recunoaște-L mai departe pe Dumnezeu ca *Stăpânul tău Milostiv*, că nici o nenorocire nu înseamnă ceva dacă ai *credință de stâncă*. Nu te deznădăjdui cu nici un chip. Sata-na și poate slăbiciunea ta te-au înșelat, dar inima nu i-ai dat-o și numele lui Dumnezeu din tine nu l-ai șters. Așa păcătos cum ești, Dumnezeu e cu adevărat mult iubitor și, pentru că Îl recunoști, Multmilostiv și Iertător, te va căuta El Singur, te va găsi, te va îmbrățișa, te va lua pe umerii Lui, te va duce la stână și te va iubi mai mult decât pe alte oi, pentru că tu de fapt

nu L-ai părăsit. Aceasta ar fi o mare poziție duhovnicească, și marile tale căderi rămân simple accidente.

Recomand o nesfârșită veselie în ascunsul tău, că aceasta mărturisește că ești cu Iisus Hristos în inima ta și-n respirația ta. Inima ta va vibra mereu o rugăciune fără cuvinte.

Deci o stare de stăpân asupra ta și de veselă liniștire, chiar dacă te-ai noroit, căci, oricare ar fi motivul unei întristări descurajatoare, ea este numai și numai de la diavolul.

Ar fi bine ca lumea creștină să prețuiască mai mult singurul timp ce-l avem pentru pregătirea la moarte și să-și păstreze cu strășnicie inima, că dintru aceasta sunt ieșiri de viață, cum spun *Pildele lui Solomon*¹:

„Cu nematerialnicie la Cel Nematerialnic gândește și vei pricepe”.

„Când interesele și conștiința se află în luptă, conștiința trebuie să învingă, ca să rămâneți fii ai luminii, fii ai harului.”

„Mulți se plâng că le lipsește harul, mai cu drept ar fi dacă harul s-ar plânge că el lipsește de la mulți.”

¹ Pilde 4, 23.

Dumnezeu nu cere nimic imposibil, ci prin poruncile Sale te îndeamnă să faci ce poți, să ceri ceea ce nu poți, și El te ajută ca să poți.

– *De ce au slăbit credința și viața morală în rândul credincioșilor și cum putem să le sporim credința și trăirea în Hristos?*

– Aparent am zice că este slăbită credința, dar nu până-ntr-atât. Oamenii au zilnic obligații familiale, profesionale, sociale mai urgente, și nu pot participa regulat la slujbele bisericești. Dar nu sunt puțini care să nu aibă un fior de înviorare și să nu se închine când aud bătaia clopotelor, ca un strigăt de chemare a viilor, ca un plâns al morților, ca o putere care împărăștie în tot felul fulgerele.

Mărturisesc *șirurile nesfârșite de credincioși* la marile hramuri din țara noastră, care cu o adâncă răbdare, a fiecăruia, ceasuri lungi așteaptă fericiți rândul să sărute Sfinte Moaște. Aceștia sunt toți credincioși tăcuți, anonimi și liberi.

Într-o comunitate largă sunt și oi albe, și oi negre, și o credință mai firavă, și nimeni nu poate spune că e

neprihănit. Trebuie să slujbe-zilnic la biserică peste tot, cu predici calde, neobositoare, exemplificatoare, și, bineînțeles, să nu fie cu nici un chip prilejuri smintitoare.

Nimic nu va fi mai frumos ca un slujitor al lui Hristos cu viață plină de așezare duhovnicească, nevinovat, senin, blând, cu ochi de lumină îngerească. Odată un copil în brațele tatălui său, în biserică, a strigat tare spre uimirea tuturor când a ieșit preotul în veșminte din altar: „Tată, uite un Doamne-Doamne viu!” (adică nu ca cei de pe fresca pereților bisericii).

Inima curată, nevinovată, a acelui copil a arătat simplu, dar tare că Dumnezeu, Care ne iubește ca pe lumina ochilor, ne cercetează peste tot, ne caută peste tot, ne cheamă: *„Veniți la Mine, cei osteniți și împovărați, și adăpostiți-vă la blânda și smerita Mea inimă, că Eu sunt singura Cale, singurul Adevăr și singura fericită și nesfârșită Viață!”*

Pe lângă cuvântări libere folositoare, să li se recomande cărți, mai cu deosebire cele care amintesc de fericirea sfinților cu îngerii de Sus, de viforul ispitelor, precum și de grozava și ne-

sfârșita ardere a iadului. Și, cine va avea din înțelepciunea cea mare în el, acestuia i se vor lumina inima¹ și calea. Fericitul Augustin spune: „Pentru cine vrea să creadă, am o mie de motive; pentru cel ce nu vrea, n-am nici unul” ... singur, moartea!

– *De ce ne temem de moarte și cum putem spori în bucuria veșnică?*

– Se tem toți cei care nu s-au pregătit deloc pentru o *viață în Hristos*. Dar nu este rău că se tem, că prin aceasta se recunoaște *viața veșnică* și „frica este un început de înțelepciune”. Și așa vor pune primii pași spre cunoaștere și vor simți mireasmă adunând flori din grădina duhovnicească a Biseri-

¹ „[...] la început credința este o faptă a gândului nostru celui bun, este o ascultare a unei chemări; mai târziu însă, după ce credința a fost întemeiată în sufletul nostru, avem nevoie de ajutorul Duhului, ca să rămână credința neclintită și nestrămutată, nici Dumnezeu, nici harul Duhului n-o ia înaintea voinței noastre, ci ne cheamă și așteaptă ca noi, de bunăvoie și din propriul nostru imbold să ne apropiem; apoi, după ce ne-am apropiat, ne dă și Dumnezeu tot ajutorul Lui.” – Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre tăria credinței*, Ed. IBMBOR, București, 2006, p. 272.

cii lui Hristos. Se spune că sunt trei categorii de mântuiți: întâi, categoria fiilor, care își dau silința din *iubire pentru Hristos*. A doua este categoria negustorilor, adică aceia care fac fapte bune *pentru plată* de la Hristos. Și a treia categorie este a robilor, care *fac de frică* cele ale lui Dumnezeu. Ce bine ar fi să ne depășim mereu, să ne silim, că este singura vreme când bătaia inimii noastre poate cuceri întreg cerul! Ce zici, frate creștine? Te prinzi să te silești la o alergare salvatoare și la o ajungere atât de lăudată de nesfârșitele cete îngerești și să vezi slava Maicii Domnului, care, neștiută de tine, te-a plâns și te-a ocrotit, și-n cinstea aceasta, în lumina cerurilor deschise, te va încununa ca pe un biruitor Hristos Dumnezeu? Cu adevărat spune Sfântul Apostol Pavel că: *nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de a se asemana cu slava cea viitoare, care va să se descopere întru noi*¹. „Sfârșitul filosofiei este să știi că trebuie să crezi”² și să știi să mori liniștit.

¹ Romani 8, 18.

² -Citat din Emanuel von Geibel (1815-1884), poet și eseist german.

– *Mulți credincioși spun că au slăbit în rugăciune și nu se mai pot ruga. Ce să facem ca să avem râvnă și evlavie pentru rugăciune?*

– Credincioșii nu trebuie să înceteze a se ruga măcar cu mintea. Aceste momente de vid, sau de urcuș, sau de coborâș, se constată și-n lumea sfinților, pentru smerenia lor.

Dumnezeu cumpănește darurile cu fiecare, pentru un echilibru duhovnicesc. Unii pierd din calitatea rugăciunii, altora, care s-au rugat cu smerită inimă, le-a venit un fel de mângâiere, iar apoi cu părere de sine se roagă să le vină numai mângâieri, și este o simplă amăgire, un fel de a se târgui. Astfel de mângâieri pot veni și de la diavolul, că simți falsă satisfacție a amăgirii.

Diavolii sunt bucuroși să te țină în starea aceasta de falsă liniștire, ca tu să rămâi insensibil față de adevărata mângâiere a unei rugăciuni rupte, fără interes și fără oprire. Roagă-te smerit s-aduci pe Dumnezeu în inima ta, decât să te înalți cu mintea și să te rătăcești cumva pe sus. Că mai bine este să nu fii nimic decât să fii eroul altcuiva și nu al lui Hristos.

De rugăciune avem nevoie fără de încetare, pentru că este cuviincios să fim mereu cu Dumnezeu. Și apoi suntem pândiți de cel rău, de asemenea, fără de încetare.

Mila lui Dumnezeu este cu noi, să nu se teamă nici o inimă plecată, căci suntem răscumpărați cu Sângele Mântuitorului și prețuim deci cât prețuiește El.

Sunt mulți care, dacă se roagă cineva din ai lor sau mulți alți trăitori creștini, se amăgesc să creadă, măcar că trăiesc într-o condamnată nepăsare, că vor avea și ei fericita binecuvântare a acelora. E bine să se știe din vreme că, prin florile lor, buruienile câmpului se roagă în zadar să fie iertate de coasă.

„Nu este rușinos pentru un om de a cădea strivit de dureri, ci e rușinos de a muri nepăsător și istovit de plăceri.”¹

– *Ce rugăciuni și cărți de rugăciune recomandați mirenilor?*

– Nu mă gândesc să amintesc aici atât de rugăciunile tipicului zilei, care

¹ Pascal.

se fac, și e bine că se fac. Mă gândesc mai mult la ceva permanent, nu atât la a înșirui cuvinte, cât la a te educa și a antrena iubire într-o stare de simțire, de vibrație a sufletului tău. *O clipă poate să fie un timp, și o suspinare poate să fie o rugăciune. Această tresărire cu finețea unei suspinări aș încerca să o recomand.*

„Dacă creștinul, când stă la rugăciune, numai atunci se roagă, unul ca acesta nicidecum nu se roagă”, ne spune Patericul.¹

Este vorba deci de a-L face simțit pe Dumnezeu, pe Maica Domnului și pe oricare sfânt, cu inima ta, *continuu*. Aceasta ar ține luminița sufletului tău aprinsă, și va fi mai greu ca acel suflet să fie atacat de diavolul. Trebuie știut că mult se teme diavolul de omul treaz!

Rugăciunea este un mijloc neapărat folositor, dar trezvia este un scop atins.

Recomand rugăciuni către Scumpul nostru Mântuitor, către Maica Domnului, mângâierea neadormită a sufletelor noastre (mai ales *Paraclisele*), către Sfântul Înger Păzitor (canonul) și la nevoie sau din evlavie la orice sfânt.

¹ *Pateric*, cap. XXII, 5, p. 449.

Cărți de rugăciune – pentru oricine –, cele care sunt, că de altfel e nevoie mai mult de... *inima ta*.

– *Cum putem birui mai ușor războiul desfrânării și al gândurilor trupești?*

– Pentru biruirea acestui război al curviei, ori în ce stadiu s-ar afla, trebuie mai întâi cerut harul lui Dumnezeu. Nu este o bătălie de scurtă durată, pentru că trebuie neapărat ajuns la o biruință oarecum totală. La început fiecare se vede neputincios să se împotrivească, dar la Dumnezeu totul este cu putință. Începutul acestei lupte este:

a. Ca omul să vrea neapărat să scape de acest război.

b. Să se roage din toată inima lui Dumnezeu și Maicii Domnului, ca să-l ajute.

c. Să ocolească pe cât se poate împrejurările care ar putea trezi patima.

d. Să nu primească în minte momelile care vin, ce par nevinovate și care încep să se concretizeze în imagini. Toate aceste gânduri să le alunge schimbându-și mintea în rugăciune, *dar o rugăciune a lui*, nu recomandată de cineva, oricine ar fi acela, ci o rugă-

ciune cu suspinările proprii, chiar fără cuvinte.

Dacă atacul este iute, îndulcitor, copleșitor, să suspine la Maica Domnului și să nu cedeze atacului.

În faze avansate să se mărturisească rupt și curat și fără menajamente, fără învinuirea momentului, împrejurării sau a persoanelor. Mărturisindu-se mai des, îl va ajuta foarte mult.

Duhovnicul îl va înțelege, îl va iubi, îl va asigura că nu va fi singur, dar nici nu-l va lăsa în motivările lui: „că ar fi ceva necesar și prea firesc”. Duhovnicul să aibă râvnă și bunătate, să-l poată dezlipi de patima asta ascunsă și cu multe capete.

Se recomandă lectură, cărți și orice cu subiecte pregătitoare pentru moarte.

Va fi iertat, oricare ar fi greșeala, prin pocăință, și aceasta ar fi o mare cucerire, dar să nu se amăgească cineva să creadă că fără pocăință s-ar cunoaște vreo iertare.

Păcatul acesta face să nu poți vedea nici ce e Raiul, nici ce e iadul cu adevărat, și la aceasta ar trebui gândit și meditat mai mult. Pentru cei ce au poziție duhovnicească și totuși sunt răniți

mai mult sau mai puțin, dar trec prin baia pocăinței, li se consideră drept accidente și vor avea motive serioase să intre cu adevărat într-o smerită smerenie. Aceștia aduc o mare bucurie lui Dumnezeu, *în comparație cu cei care au părerea de sine că nu sunt căzuți*. Nu e un paradox, este și o dreptate, și o mare milostivire divină. El, Stăpânul și Păstorul cel Bun, a lăsat stâna de oi și a mers să caute oaia rătăcită, și a purtat-o fericit pe umeri, ducând-o la staulul Împărăției slavei.

Citeam ceea ce vă spun:

„Sunt, frate creștine, crede-mă, două feluri de bucurii care nu se pot uni, tu nu vei putea a te bucura aici pe pământ cu plăceri trecătoare și vinovate, și în cer a împărăți cu Iisus Hristos.”
*Atunci fărădelegea își va astupa gura sa.*¹

„Nebunule, acel timp de care abuzezi îți sapă groapa și ziua de mâine va fi veșnicia.”

Spunând acestea, gândesc că ar putea încuraja pe cei ce luptă cu atacurile din afară și cu firea dinlăuntru.

— *Cum putem birui și alunga de la noi slava deșartă și cugetul mândriei?*

¹ Psalmul 106, 42.

– Urâtă și puturoasă patimă. Toate celelalte patimi pescuiesc în balta aceasta. Să nu audă Dumnezeu de omul mândru! Nu vrea să-l vadă. Îi ia darul întreg, ca să se poticnească, doar-doar s-o smeri, cum spune Scriptura. Îl părăsește, este o mare urâciune. Îi ia gustul frumosului, îl lasă răătăcit și haotic, prin toate gunoaiile marginilor lumii.

Nu mai are chip, nu mai are asemănare și nici discernământul conștiinței, și, adevărat cum spun Sfinții Părinți, „unde căderea a apucat, acolo mai înainte mândria a lucrat”.

Nici o patimă nu te apropie mai mult într-o asemănare cu diavolul ca *mândria*. Toate patimile se mai pot (să zicem) apăra cu firea și cu grozavele împrejurări ale vieții, dar mândria nu se poate apăra cu nimic.

Mândria are nesuferita cutezanță să stea lângă orice fel de virtute. Și chiar, la cine poate, se ascunde în smerenie, pe care o are ca un paravan. Lucru foarte des întâlnit, și, întărind cuvântul, un Părinte spune: „*e smerit mândrulețul!*”

Fiind atât de primejdioasă și atât de prezentă la toate vârstele și ran-

gurile, e bine ca toată lumea să nu desconsidere pe nimeni, oricât ar fi de neînsemnat (că și în el Se ascunde Hristos), și chiar să-l întrebe măcar convențional pentru a-i cere o părere, și acesta ar fi un prim pas, adică un semn că este pe drumul Evangheliei.

E bine să întrebi, să ceri păreri sau chiar sfaturi de la oricine, și oricine ar fi el. Căci harul lui Dumnezeu sălășluiește – cine știe? – mai mult în cele simple și nebăgate în seamă.

Pleacă-te (măcar pentru smerenie trupească, după cum se zice), că tot este un sunet plăcut, că atunci vei și vedea câtă nevoie ai de semenii cu care a rânduit Dumnezeu să trăiești și să te vezi, și te vei convinge în drumul vieții că înțelepciunea stă sigur mai mult unde este smerenie, căci acolo este Dumnezeu. Iată, Lucifer a căzut iremediabil, cădere marcată numai prin două cuvinte: „*eu sunt...*”, și, căzând, a ajuns împotrivor pe veci și *urâciunea pustiirii*.

Să nu se amăgească cineva că, fără o adevărată purificare în singură apăsmereniei, va putea intra în Împărăția de unde au căzut diavolii și că va fi ca *îngerii*!

Iată la repezeală gândurile și îndemnurile mele ca să poată cineva delibera că *Dumnezeu ne-a făcut frumoși, singur numai pentru El.*

– *Ce să facem să ne putem stăpâni limba și să dobândim darul tăcerii?*

– Cu adevărat, mare este nestăpânirea limbii – cum spun sfinții: „mare este căderea de la limbă!”

Vorba multă este mai mult o deșertăciune decât folos, iar vorbirea de rău este o mare primejdie pe lumea aceasta și pe lumea cealaltă – *cei mai mulți din osândiții iadului sunt cei careucid cu vorbirea de rău.*

Trebuie să-l iubești, frate, pe fratele tău. Nu aceasta-i porunca cea mai mare a Mântuitorului? El a dat această poruncă drept încununare a tuturor învățăturilor Sale, drept singura cale spre mântuire – **Iubirea** –, și a urmat neuitata și sfâșietoarea Golgotă.

Trebuie făcută educație de amănunt a răspunderii pe care o avem pentru viața noastră, singurul timp ce este să ne punem pază limbii noastre și să ne curățim inima de răutate.

Sfântul Grigorie Teologul spune: „De orice cuvânt în plus vom da răs-

puns, cu atât mai mult de orice cuvânt rușinos", și cu atât mai grozav de orice cuvânt ucigător.

*Patericul*¹ va fi de mare folos. Ava Isidor Pelusiotul spune: „Vorbirea cu folos este o binecuvântare, iar, dacă este întărită cu lucrare, este încununată. Adică viața fără cuvânt mai mult folosește decât cuvântul fără viață. Căci viața și tăcând folosește, iar cuvântul și strigând supără. Iar dacă și cuvântul, și viața se vor întâlni, fac o icoană a toată filosofia.”²

Închide pe Domnul în inimă și ai luare-aminte acolo (în inimă) și să stai acolo fără să ieși înaintea Domnului, atunci vei da seama de orice fir de praf.

Așa începe *învățătura tainică*, ea înseamnă o oglindă pentru minte și o făclie pentru cunoștință.

Ea usucă desfrâul, înăbușă furia, alungă mânia și ridică mâhnirea, înlătură cutezanța, nimicește deznădejdea, luminează mintea, alungă lenea, te smerește cu adevărat și ai *cugetare fără lingușire* [...], rănește pe demoni,

¹ *Patericul*, cap. „Pentru fără grijă și liniștea cu tăcere”, p. 258.

² *Ibidem*, p. 113.

curăță trupul și nu este părtașă, ci străină de orice lucru spurcat.

Cugetă mereu: „La cine mă voi duce? Sunt vierme...” Aceasta și altele care țin de gândul morții și al veșnicelor așezări aparțin de *învățătura tainică*.

– *Cum putem dobândi darul smereniei și al lacrimilor la rugăciune?*

– Smerenia nu are cum să vină singură, fără ca tu, în mersul duhovnicesc al vieții, să cugeți puțin mai mult că nu poți nimic fără harul lui Dumnezeu. Mântuitorul zice: *Fără de Mine nu puteți nimic!*¹ În Canonul 124 Cartagina este consemnat: „Și dacă totuși cineva zice că poate ceva (fără Hristos), anatema să fie.” Frate, nu știi că, dacă ești cu păreri de sine, mândru, ești părăsit de ajutorul lui Dumnezeu!? Că zice: *celor mândri le stă împotriva*². Gândește deci că fără de harul acesta ești praf și cenușă.

Și, dacă gândești că ai fost răbdător până acum și așa va fi mereu, ia aminte cu mare teamă că Dumnezeu îndelung rabdă, dar și înainte apucă! Fiule, gândește-te că în singurul timp al

¹ Ioan 15, 5.

² I Petru 5, 5.

vieții acesteia, cu râvna ta, cu dorirea ta de a fi cândva cu îngerii în cer, caută să te smerești, că numai așa dai valoare acestor frumuseți ce ți le-ai căpătat, ca să nu fie aceste bogății sufletești – vai! – pieirea ta în foc.

Ia deci aminte, frate, că dacă gândești că Dumnezeu te poate cerceta chiar acum, că vei muri, el, cugetul, te va învăța ce să faci, știind: „că-n ce te va găsi (moartea), în aceea te va judeca”. Fără de smerenie nu este nici o nădejde de mântuire: „și de n-ai, frate, umilință în inima ta, atunci să pricepi că ai oarecare înălțare în inima ta”. Dacă s-ar putea înțelege că Domnul Iisus ne cere atât de puțin ca să moștenim împreună cu El: Umilință! Umilință! Umilință!

– *Ce înseamnă pentru Biserica Ortodoxă Română integrarea în Uniunea Europeană? Cum va răspunde Biserica acestei importante provocări?*

– Prea multe nu știi nici despre Uniunea Europeană, nici despre ce înseamnă propriu-zis aderarea țării noastre la această organizație. Dar mă bucur că scăpăm de ruși, că vom avea

o pază, un spate, o autoritate. La ora actuală suntem desconsiderați, iar de la est vine permanent pericolul – rusul nu se astâmpără. Ne va costa integrarea asta, e adevărat...

– *UE este o alcătuire suprastatală în care domină spiritul secularist. Integrarea României ar putea împinge statul spre minimalizarea credinței și spre adoptarea unor măsuri în afara credinței noastre.*

– Au făcut organizațiile masonice orice să-L înmoaie pe Hristos, dar n-au reușit. Adevărul te provoacă să-l ataci, că dracul este prezent pretutindeni și nu stă degeaba. Însă diavolul are o durere mare: că nici noi nu suntem proști. Ne întrebăm care e rostul nostru în viață și acționăm în consecință. Nu trebuie să ne temem de nimic, deci nici de UE, dacă rămânem în credință.

– *Durerea mare este însă că omul contemporan nu mai crede în Dumnezeu!*

– Este destul de mare durere dacă nu crede. Însă de ce să fie o durere, nu cumva crede ceva?

– *Ce poate crede?*

– Crede despre el că este în necredință. În acest caz începe să iasă din necredință și e salvat. *Cred, Doamne, ajută necredinței mele!*¹ Dacă se vede în necredință el se depășește pe sine și dacă nu reușește să împlinească poruncile atunci începe să sufere ca un neîmplinitor, nu ca un necredincios.

Dacă nu crede deloc nu e o suferință a necredinței, ci una drăcească. Nu crede și e pierdut.² E cărbune, e lut. Nu recunoaște că omul e alcătuit din suflet și trup; are o suferință continuă, nefiind conștient. Da, este o mare durere, cum de altfel și iadul e marea durere a lui Dumnezeu. Hristos le spune: „*Voi v-ați dus în iad! Dar ce n-am făcut Eu ca să nu ajungeți acolo? Câte învățături nu v-am dat în Biserica Mea!? Câte semne, boli și accidente nu v-am dat ca să vă întoarceți la Mine? V-am cunoscut sensibilitățile și insensibilitățile voastre și le-am speculat în fel și fel de ocazii, în speranța că vă voi abate, să nu Mă trădați ca Iuda...*”

– Cineva chiar mi-a spus nedumerit: *De ce nu-i dă Dumnezeu un semn?*

¹ Marcu 9, 24.

² Cf. Marcu 16, 16.

– E curiozitatea celui ce nu crede. Acest om nu vrea să lupte să devină erou. Se complace în mediocritate. Nu știe să aprecieze jertfa, să se poată numi astfel omul lui Hristos. Este omul nimănui!

– *Părintele Antipa Dinescu spunea că cel ce Îl neglijează pe Dumnezeu e mai rău decât necredinciosul!*

– Da. Pentru că există rece și fierbinte¹. Cald este mai primejdios, pentru că rămâne nehotărât. Sau se consolează cu ideea că „el crede în felul lui”. Cel rece este apăsător de un sentiment de răspundere pe undeva și are o șansă să devină fierbinte. Cel cald se mulțumește cu ce i se pare că are. Mântuitorul spune: *Celui ce are i se va da; iar de la cel ce nu are, și ce i se pare că are se va lua de la el.*² Cel fierbinte are credință. Credincios este acela care-și sporește mereu credința, căruia, stăruind în credință, harul i-o tot înmulțește.

– *Ce părere aveți despre clonarea umană?*

¹ Cf. Apocalipsa 3, 16.

² Luca 8, 18.

– Este o încercare zadarnică! Chiar trupul dacă reușește să-l cloneze, nu cred că-l face perfect. Dar dacă n-are suflet e ca orice mort. Suflet nu poate să-i dea. Toți necredincioșii au încercat să creeze viață, dar nu au reușit. Este un neastâmpăr și o modalitate de a se justifica în ateismul lor.

Sfânta Scriptură nu te obligă să crezi, ci să constați. Constată și vezi! Ți se pare paradoxal? Așteaptă și te vei convinge.

Dumnezeu ne-a dovedit la nivelul înaltelor înțelegeri omenești o atât de mare înțelepciune în creația Lui. Oamenii încă nu știu cât de mult iubește Dumnezeu lumea. Ne iubește dincolo de închipuire îngerească. Ne iubește mai mult decât ne iubim noi înșine. Dar nu se poate fără jertfă!

Mântuitorul era împreună cu ucenicii în corabie. Le-a spus ucenicilor: „Mergem în direcția asta, ca să putem ajunge la țărm”. După mai multe ceasuri Mântuitorul a adormit în corabie. Între timp s-a pornit furtuna: vânturi și valuri mari au cuprins corabia. Ucenicii au strigat: „Doamne, Doamne, scoală, că pierim!” Mântui-

torul S-a trezit și i-a apostrofat: „Puțin credincioșilor, vă duceți în adâncul mării cu Mine cu tot!”¹ Apoi a certat vânturile și s-a liniștit marea. Și le-a spus: „N-am dat Eu poruncă bună să o luați pe aici? Doreați fără valuri, fără jertfă?” Deci nu se poate fără jertfă, înțelegând că mântuirea noastră a tuturor este pe cruce – cel mai lăudat lucru al pământului.

– *Ce sfat necesar și mai de folos dați fiilor duhovnicești?*

– Să ne iubim cu adevărat unii pe alții.

Să încercăm să iubim pe toată lumea și pe aceea care se zice că e rea.

Să iubim și să iubim mult, și să iubim frumos, să iubim rana și pe cel care ne-a făcut rana.

Să știm să furăm pe Hristos de la dușmanii noștri. El stă ascuns la cei care ne sunt dușmani. Nu poți fi gazda lui Hristos dacă nu-ți sunt dragi cei care te urăsc și dacă inima ta *nu este un mic cer al iubirii*.

Lui Iisus I se cuvin primele roade ale tuturor lucrurilor, dar mai cu seamă *primele roade ale iubirii*.

¹ Cf. Matei 8, 26.

Despre Liturghie, preoție și duhovnicie

– *Care sunt foloasele Sfintei Liturghii?*

– Nu poate exprima mintea ome-
nească valoarea și foloasele Sfintei Li-
turghii măcar în parte.

Domnul Iisus Dumnezeu este de
față în Sfântul Altar. Și dacă ar fi cu
putință să se vadă cerurile deschise,
nu s-ar putea vedea nimic mai mult
în cer decât cum este în Sfântul Altar,
la Sfânta Liturghie. „Că Tu ești Cel ce
aduci, Cel ce Te aduci, Cel ce sfințești și
Cel ce ești sfințit, Hristoase, Dumnezeul
nostru!”¹

¹ Diacon Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei*,
Rugăciune pe care preotul o face pentru el în-
suși când se spune Heruvicul, Ed. Deisis, Si-
biu, 2008, p. 912.

Iată o taină nepătrunsă de mintea omului: că Domnul Hristos împrumută preotului chipul, glasul și mișcarea; că, repet, El este Cel ce săvârșește, dând omului, prin hirotonie, mai presus de fire, bogăția harului Preoției, săvârșindu-se astfel marile prefaceri ale pâinii și vinului în Trupul și Sângele Mântuitorului, ca să-L avem văzut (prin credință) permanent cu noi, să ne împărtășim cu Trupul și Sângele Lui. *Că cine nu va mânca Trupul Meu și nu va bea Sângele Meu, nu va avea viață întru el.*¹

Iată deci folosul desăvârșit: că, având în toată ființa ta pe Hristos Biruitorul, vei fi luminat și de temut pe tot drumul de mare răspundere al mântuirii tale și a semenilor tăi.

La Sfânta Liturghie primești într-un fel deosebit harul lui Dumnezeu, tăria cea mare a creștinului, aprinzând lumina adevărului din om pentru viața și lupta împotriva puterilor întinericului.

Iată că viața noastră este cu adevărat condiționată numai de această mare Taină a împărtășirii cu Trupul și Sângele Domnului.

¹ Ioan 6, 53.

Această Sfântă Liturghie, care se săvârșește într-un chip atât de nepătruns, cu cinste, evlavie și binecuvântare, are rânduite rugăciuni și prefaceri adânci pentru salvarea de la pieire a lumii întregi, vizând direct pe cei pomeniți pentru sănătate, luminare, frumusețe și tărie nelimitată asupra duhurilor rele.

Este atât de necesară și obligatorie participarea la Sfânta Liturghie, mai mult decât ne sunt necesare lumina și aerul. *Dumnezeu ține pământul mai mult pentru Sfânta Liturghie ce se săvârșește pe el.* Liturghia este cea mai mare lucrare pe pământ și folosul dincolo de închipuire al întregii creații a lui Dumnezeu.

– *Care sunt misiunea și răspunderea în fața lui Dumnezeu a unui păstor de suflete?*

– Răspunderea este nemărginit de mare. Cu cât este mai mare sufletul decât trupul, cu atât mai mare este răspunderea unuia ca acesta decât a oricărui conducător din lume.

Căci sufletul e omul, nu trupul. Misiunea este una singură, fără abatere, *să le ducă la Hristos.* Nu e ușor, dar are

puterea Aceluia Căruia I s-a dat toată puterea în cer și pe pământ¹ – Domnul Iisus Hristos, Care este cu el. Nu i s-a dat păstorului de suflete – preotului – puterea pentru o deșartă mărire personală, ci să poarte cu inimă de părinte toate slăbiciunile fiilor în chip egal, să sufere pentru ei în momente de cădere și rătăcire de tot felul și să știe că „sufletele lor din mâna lui i se vor cere la judecată”, zice Scriptura. Și Scriptura nu se poate desființa.

Păstorul de suflete să gândească smerit despre el, despre toiagul și haina pe care o poartă, că cei care-l ascultă îl ascultă pentru Hristos. Deci ei tot ce fac, fac ca eroi ai lui Hristos. Să nu se interpună el, păstorul, căci vai, este o mare și gravă rătăcire – să se creadă că „el este *Cel ce este*”.

Duhovnicul să aibă mare credință și nădejde că nu-l va lăsa Domnul Iisus Hristos neajutat dacă-și iubește fiii duhovnicești și înțelege că mântuirea lui este condiționată de mântuirea fiilor lui. Dojana va fi necesară, sigur, dar nu aceasta este singura metodă în formarea lor. Ea rămâne, poate, un simplu accident. Tot blândețea și

¹ Cf. Matei 28, 18.

înțelegerea cresc și zidesc, că nu trebuie să-i iei libertatea (de a gândi la Hristos) până într-atât încât să nu rămână și pentru el ceva; să poată cuge-
ta, merge, să înțeleagă și să-și poată forma personalitatea duhovnicească.

Preotul trebuie să fie în toate un mare exemplu. Sfântul Ioan Scărarul spune că: „Păcatul cu gândul al păstorului de suflete este mai greu în ziua Judecății decât păcatul cu fapta al ucenicului”. Și, mai departe, spune același Sfânt Ioan Scărarul: „Cu câte are cineva mai mult la evlavie, cu atât ești mai mult dator a te iscusi în cunoștința Dumnezeieștilor Scripturi, a-i folosi pe ei prin pilda vieții”.

Sfântul Grigorie Teologul spune: „Tot atâtea suflete ucidem câte din vina noastră le lăsăm să se osândească”.

Iar Sfântul Ioan Gură de Aur spune pentru preoții care conduc suflete: „Puțini preoți se vor mântui, cei mai mulți se vor osândi. Măcar că vor scăpa de păcatele proprii, dar nu vor scăpa de păcatele celor care i-au avut să-i păstorească”.

— În ce constă responsabilitatea duhovnicului?

– Pentru aceasta Marele Vasile hotărâște într-acest chip ce este duhovnicul și zice: „Duhovnic se numește cel ce nu mai viețuiește după trup, ci de Duhul lui Dumnezeu se poartă, și fiu al lui Dumnezeu este, și s-a făcut asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu”.

Nu este lucru al tuturor a povățui pe alții, ci cărora li s-a dat dumnezeiasca alegere, după cum zice și Apostolul: *Alegerea duhurilor, care desparte pe cel rău de cel bun cu sabia cuvântului.*

Deci toată puterea Jertfei Mântuitorului pe cruce, de a ierta păcatele oamenilor, a dat-o duhovnicului și a întărit pecetluind această putere, zicând Apostolilor: *Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute.*¹

Răspunderea de duhovnic este neînchipuit de mare. Gândind că mântuirea creștinului este condiționată de a fi dezlegat de păcate. Ce imensă obligație ai să nu piară vreun suflet în timp ce tu erai chemat să-i rânduiești zilele! Duhovnicul răspunde nu numai de cei care sunt bolnavi, bătrâni și care poate așteaptă sfârșitul, el tre-

¹ Ioan 20, 22-23.

buie să gândească asupra tuturor vârstelor, căci toți au nevoie de harurile divine pentru puterea de a cunoaște, de a lupta cu răul dinlăuntrul și din afara lor și de a se forma și a fi mereu în binecuvântare.

– *Ce trebuie să facă un duhovnic pentru a zidi și a mântui cât mai multe suflete?*

– Duhovnicul este și el un om. Ca om întru totul, cu dorințe, cu slăbiciuni, primește harul acesta al iertării păcatelor prin mărturisire, pe care numai Dumnezeu poate să o facă.

Se cuvine ca duhovnic, pe lângă acest mare har al Duhului Sfânt, să ceri¹ și tu în continuare de la Dumne-

¹ „Un ierarh, Tit Simedrea, mi-a zis înainte de hirotonie așa: «Eu te hirotones, dar să știi, când vei sta cu mâinile pe colțul Sfintei Mese și eu îți voi pune mâinile pe cap, să ceri de la Dumnezeu o harismă. Harul preoțesc îl au toți preoții egal, dar harismele nu le au toți. E o deosebire. Știm de harul Preoției, una din cele șapte Taine, pe care îl au toți preoții, dar harisma este un dar special, pe care îl are cineva. Poate să nu fie preot; dar în special preoții îl au, dacă îl cer!» Și am cerut. Și mi-a dat, părinților. Orice candidat trebuie să ceară o harismă, când citește arhierul cele trei rugăciuni. Ai timp să ceri de la Dumnezeu o harismă. Uită-te la Sfântul Pavel și vezi ce daruri sunt de la Duhul Sfânt: predica, puterea de pătrun-

zeu ca să poți avea neapărat o viață curată, de sfințenie, mai aleasă și mai deosebită decât a celorlalți oameni, cu patimile vindecate, povățuindu-te numai din îndemnurile Sfântului Duh, dacă voiești să ai numele de duhovnic adevărat, unit cu fapta (lucrul).

În toate să fii exemplu: dacă vei posti, vor posti și fiii tăi, dacă te vei smeri, se vor smeri și ei, și în toate după buna rânduială a lui Hristos; pentru că ei cred mai mult în cele ce văd la tine cu lucrul decât în ce aud din gura ta. Că ochii sunt mai încrezători decât urechile.

Duhovnicul să fie iubitor și înveselitor cu toată lumea. Să se vadă că ești primitor și înțelegător, și când au venit la tine să-ți vadă blândețea, bunătatea, iubirea și că ești sincer doritor să-i ajuți în procesul lor de conștiință pentru lucrul cel mai de preț: mântuirea.

Să fii (ca duhovnic) popular, să-l convingi pe om mai întâi de lucrul care l-ar îngrijora, și anume că păstrezi *secretul spovedaniei lui cu prețul vieții tale* (ferească Dumnezeu altfel!).

dere în inima omului, harul de a vindeca bolnavi.” – Preot Dimitrie Bejan, *Bucuriile Suferinței*, vol. 2, Cartea Moldovei, Chișinău, 1996, p. 7.

Să-l convingi că discuția este omească, dar lucrarea este divină. Că ești martor cinstit, cu puterea de a lega și a dezlega sufletul lui de orice păcat mărturisit și că, așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, păcatele mărturisite „nu se mai au în vedere spre cercetare și judecată nici la vămi, nici la Judecata de Apoi”. Atunci el va vedea cât a fost de mare momentul spovedaniei lui. Să-i argumentezi că *omul frumos* nu este acela care a greșit, ci este acesta care se căiește și se spovedește acum. Și, dacă a căzut în apă adâncă și e salvat cu harul lui Dumnezeu și răsuflă liniștit, nu-l mai cearță nimeni „că de ce e ud” – *bine că a scăpat de la înec!*

În felul acesta, blând și de la inimă la inimă, dându-și seama că se săvârșește cu el Taîna iertării păcatelor, își deschide sufletul cu totul, nu cumva să facă o mărturisire rea (care mai mult l-ar primejdui), să nu-i rămână păcat nespus sau ascuns – nici păcate mari și grozave, nici cele mai mici și poate nebagate în seamă. Este lucru foarte înșelător să crezi că cele mici se pot trece cu vederea, pentru că „nu este lucru mic în viață răul cel mai mic”.

Îți va cere ajutor să-l cercetezi și după oarecare rânduială, și asta să o faci cu toată inima, că e fiul tău, iar tu trebuie să-l asiguri că la răspântia cea din urmă, cândva, veți fi de față și îngerii voștri se vor bucura, la fel și rudele, și lumea, și toată creația lui Dumnezeu.

O astfel de lucrare duhovnicească va avea ecou în inimile credincioșilor și în alte suflete, care la rândul lor vor cerceta Biserica, și astfel va străbate peste mulți Duhul lui Dumnezeu, încurajându-se spre unitate cetățenească în dragoste creștină, având o direcție de viață spirituală, în definiția formelor de viață a Evangheliilor. Așa se va arăta că religia noastră, a creștinilor, este o *religie a inimii, a iubirii*.

Duhovnicul trebuie să-și arate întru tot și întru toate dragostea de părinte adevărat și se socotește că moartea cu fiii lui este mai dulce decât viața fără de dânsii.

– *Astăzi, când creștinii nu mai pot ține după Sfintele Canoane postul și viața morală, în ce condiții îi putem împărtăși?*

– Creștinii trăiesc și ei momentele lor istorice și nu sunt lipsiți de dorin-

țe și de grijile vieții, dar sâmburele de adevăr ce există în om nu se poate să nu răscolească acea voce a ființei superioare din ei, conștiința. Nu cred că există vreun creștin care să nu aibă un sentiment suspendat de tresărire și să nu se închine când aude bătaia clopotelor, care e legată de o tradiție religioasă sau de vreun eveniment deosebit. Creștinul știe (cu acea scânteie divină din el) că acest sunet sobru, sacru și pătrunzător al clopotelor, conform unui dicton latin, sintetizează astfel menirea lor: „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango” (cheamă pe cei vii, plâng pe cei morți și alungă fulgerele)¹.

Canoanele rămân valabile ca niște mari faruri de orientare, să se vadă mai ales gravitatea păcatelor², ele

¹ Cf. pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgică Generală*, Ed. IBMBOR, București, 1993, p. 771.

² „Deși canoanele sunt atât de aspre, tot sunt încălcate. Dar dacă ar fi fost foarte îngăduitoare, oamenii ar fi căzut în adâncul păcatului. Este nevoie de discernământ, deoarece cineva poate să ucidă cu aceste canoane. Să aplici scumpătatea canoanelor mai întâi la tine însuși, ca să poți să faci pogorământ cu alții. În pogorământ există și binecuvântare.” Ieromonahul Isaac, *Viața Cuviosului Pai-*

având însemnările și subînsemnările lor, dar trebuie cunoscut că au și *elasticitatea* lor. Lupta mare este să-i vindecî rana, nu să-l lași singur ani între-gi, *fără marile haruri ale Sfintelor Taine*. Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „«Dar, zici tu, i-au și dat un timp destul de îndelungat ca pedeapsă». Cât timp, spune-mi? Un an, doi sau trei? Dar eu nu caut la mulțimea timpului sau a anilor, ci la îndreptarea sufletului. Așadar aceasta să mi-o arăți: dacă acel păcătos s-a umilit, dacă s-a schimbat, și atunci totul s-a făcut; iar dacă nu este aceasta, apoi nici de un folos nu-i este timpul cel îndelungat. Căci nici noi nu căutăm dacă rana a fost legată pe timp îndelungat, ci dacă legătura a folosit cu ceva. De cumva a folosit și într-un timp scurt, să nu o mai pui; iară de nu a folosit cu nimic, apoi și după zece ani pune-o, și acesta să-ți fie hotar al dezlegării răni: câștigul sau vindecarea celui legat.”¹

Să-l faci deci să ajungă la o cunoștință de sine și să intre singur în ma-

sie Aghioritul, Ed. Evanghelismos, București, 2005, p. 454.

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, Ed. Sophia, București, 2007, p. 141.

rile bogății ale harurilor cerești. Și să știe că venirea Mântuitorului și pogorârea Lui până în adâncurile mizeriei omenești au fost „nu ca să anihileze fapta Sa, ci ca s-o transfigureze”. Că marea Jertfă a Mântuitorului s-a făcut pentru ca să fim iertați prin pocăință de toate păcatele. Iar el, creștinul, să rămână într-o mare nădejde fără să se teamă, căci: „nici o nenorocire nu înseamnă ceva, și nimic nu este pierdut atâta timp cât credința rămâne în picioare, cât timp capul se ridică din nou și cât timp sufletul nu abdică”¹.

Nu trebuie apăsător pe o prelungă nevoință prin canonisire, ci mai mult pe o intensitate a ei. Nu timpul poate decide, ci calitatea viețuirii, printr-o continuă dispoziție sufletească, nedând loc la amărăciuni opace; printr-o sinceră și apăsătoare părere de rău, care-i va aduce o mai adevărată smerenie, atât de primită spre iertare și atât de binefăcătoare spre viziuni noi și descoperiri mai presus de rațiunea omenească. Cu acestea îmbogățește dragostea

¹ Citat din Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck (1862-1949), poet, eseist și dramaturg belgian, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1911.

lui Dumnezeu pe omul smerit mai degrabă decât pe cel încorsetat într-o întristare și aspră nevoie.

Domnul Iisus Hristos Se dăruiește mai cu plăcere unei inimi rănite, dar *căite și smerite* decât unei inimi postite și rugate, dar care își *cere dreptul...*
„Nici văduva și nici fecioara n-au altă treaptă în cer decât *aceea pe care o fixează umilința lor.*”

Deci duhovnicul nu greșește dezlegând sau micșorând timpul pocăinței, în marea lui răspundere, căci spune Sfântul Vasile cel Mare în Canonul 74: „Cel care are puterea de a lega și a dezlega nu se canonisește, micșorând timpul pocăinței, pentru cel care se căiește de bună voie spovedindu-se, căci unul ca acesta ajunge degrabă iubirea lui Dumnezeu”.

Cine iubește pe fiii lui și mântuirea lor, ar trebui să știe că eforturile și mărturisirea lor nu-s de neglijat, pentru ca tu să nu fii în inima lor și să nu poți face pogorământ împărtășindu-i (eventual).

Domnul Iisus Hristos, Milostivul nostru Stăpân, S-a bucurat să bage primul om în Rai, un tâlhar care L-a

mărturisit. Iisus Hristos a muștrat cu asprime pe mai marii sinagogilor pentru împietrirea lor și a arătat astfel că le-au luat-o înainte desfrânatele, tâlharii și vameșii, iertându-i pe aceștia cu blândețe pentru a rămâne încurajați și a-și sfinți sufletele.

Iată, Domnul Iisus, cu aceeași iubire și blândețe, dorește să Se dăruiască fiilor Lui, dar este amânat de rigoarea și asprimea iarăși *a legii*. Dumnezeu este Milostiv și caută pricini să umple pe creștini de bogăția harurilor Lui.

Duhovnicul trebuie să-și cerceteze fiii cu *ochi pătrunzători și mână ușoară*, cum spune Ilie Miniatis: „Spiritul omului nu-și poate întinde aripile aici pe pământ dacă nu se simte înconjurat de iubire, veșnicie și nemărginire”.

– *Duhovnicul care face pogorământ la Sfânta Împărtășanie și nu canonisește după asprimea Sfintelor Canoane se poate mântui?*

– De la început să se știe că aceste pogorăminte – ce se fac ca să se poată omul împărtăși cu Sfintele Taine nu într-un timp prea îndelungat, cum spun unele canoane la unele păcate

mai grele – se fac cu multă și smerită chibzuială, și cu acoperirea tot a unor canoane: 74 al Sfântului Vasile cel Mare; 102 de la Sinodul al VI-lea Ecumenic; 4 al Sfântului Grigorie de Nysa, și cu îndemnurile pline de duh ale Sfântului Ioan Gură de Aur, cu experiența multor Sfinți Părinți, care înțeleg că întreaga Sfântă Scriptură este o dulce și frumoasă *Armonie*. Chiar dacă acești Sfinți Părinți nu au canoane date, nu sunt totuși lipsiți de autoritate, să zic, juridică, în Biserică. Din însemnările Canonului 87 al Sfântului Vasile cel Mare se înțelege „că orice cuvânt al Sfinților Părinți are putere canonică”.

În afară de aceste acoperiri și binecuvântate și motivate procedee, mai spune și sfânta cumpănire din ființa ta să nu apropii cu asprime mare, dar nici să nu încălzești cu toleranțe vinovate.

În marea ta răspundere, când vorbești de la inimă la inimă și bineînțeles de la suflet la suflet, vei înclina (mai mult) să crezi (mai mult) că Bunul Dumnezeu te va îndemna mai repede spre îngăduință.

Nimeni nu va tolera o dezlegare la întâmplare, grăbită și mai ales fără o

angajare a fiului ca să iasă din dezordinea sufletească și să ajungă la o cunoștință de sine. Acest procedeu nu zidește, ci mai mult amăgește, și omul rămâne căldicel sau împietrit când e vorba de lucruri mari. Se spune că cerbul pentru două lucruri nu aleargă bine: când e prea gras sau când e prea slab. Adică nevoița multă s-ar putea să-l slăbească, și nepăsarea sau neangajarea s-ar putea să-l îngrașe pe fiul tău.

Să se mai țină seama că fiecare ins are particularitatea lui, deci vei avea în vedere cât poate el purta.

Dar, oricum, lucrul cel mai de valoare de care trebuie să se țină seama este că *inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi*. Acesta-i marele punct de plecare, părinte duhovnic, și acesta-i răspunsul la întrebare. Și nu numai că nu vei fi certat de Biserică sau de Dumnezeu, ci ți se va socoti ca o mare înțelepciune dacă ai reușit să trezești în fiii tăi *bunătatea creștină*.

Nu va fi nimic ușor de nu vor fi bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu și rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu cu noi cu toți.

– *Cât timp opriți de la Sfânta Împărtășanie pe cei ce fac avort? Dar pe cei ce fac desfrânare și adulter? Dar pe cei ce practică paza și nu vor să nască copii?*

– În cuprinsul Canonului 4 al Sfântului Grigorie de Nyssa se spune: „Când unul din neștire își va cunoaște păcatul și se va mărturisi de bună voie arătând căință, să i se aplice canonul cu iubire de oameni” ...

Pravila Bisericească – Sachelarie – spune: „pentru cei sânguincioși spre pocăință și viața lor înclină spre mai bine, stă în puterea celui ce aplică canonul, ca pentru folosul Bisericii, să scurteze timpul ascultării și să-i aducă la întoarcere mai curând, și tot acesta poate a-i prescurta timpul și a-i împărtăși mai curând. Că precum este oprit a arunca mărgăritarul înaintea porcilor, tot așa necuviincios este a lipsi de cinstitul Mărgăritar pe omul cel de curând curățit.”

Și pentru că sunt întrebat cum aplic eu canoanele, răspund că din început îl pun pe om în cunoștință de cauză. Arăt (anume cu pravila în mână) să vadă și să știe cât este de grav păcatul lui. Arătându-i aceasta îl încurajez și

consider prima săgeată binefăcătoare în inima lui, și-mi dau seama că, necunoscând lucrul (păcatul), l-a făcut cu ușurință, căci neștiința este cea mai de seamă pricină care pregătește calea adevăratei păcătuirii. Sfântul Agaton zice: „Rădăcina tuturor răutăților este neștiința”.

În canonisire efectiv am procedat cu teamă, dar am ținut seama de toate sfaturile ușurătoare arătate mai sus și de altele încă.

Am canonisit pentru *avort* trei ani oprire de la Sfânta Împărtașanie. Dacă au făcut farmece și fără circumstanțe ușurătoare, mai mult de trei ani. Dacă au omorât prunc după naștere, de la șapte ani în sus.

Dar se ține seama și de data de când n-au mai făcut păcatul.

Pentru desfrânare – în afară de năpastă și de atâtea alte situații și împrejurări fără ieșire (fără scăpare), sau dacă nu a participat încurajând lucrul (patima), sau dacă i-ar fi adus necazuri majore – canonisesc de la un an la trei, cum este cazul de adulter (adică a celor căsătoriți sau a unuia din ei).

Cei ce fac fraudă conjugală și atentat la planurile lui Dumnezeu, adică

se păzesc să nu nască copii – până într-un an.

Am răspuns așa, mai mult pentru orientarea lucrurilor, dar mulțimea feluritelor căderi schimbă datele și nu le poți descrie pe fiecare. Dar, oricum, rămân, ca răspuns și la alte întrebări, la cele scrise mai sus: *inimă caldă și mână ușoară*.

– *Marii duhovnici ai României sunt, în general, din generația Sfintiei Voastre. Aveți urmași din generația tânără?*

– Există. Sunt buni duhovnici mai tineri și cunoscuți de către credincioși. Căci, dacă oamenii vor fi apreciat pe cei dinainte, vor ști să-i găsească și să-i aprecieze și pe cei noi. Bine, așa sunt mulți, dar nu știința le lipsește pentru a fi puternici duhovnicește, ci vitejia de a apăra Adevărul. Dacă te temi de moarte, nu poți apăra Adevărul și nu poți să dai cuvânt bun. Trebuie să trăim cu conștiința morții; nu putem ocoli moartea și toată viața ne pregătim pentru ea. Dar dincolo de moarte ne așteaptă fericirea veșnică dacă Îl urmăm pe Hristos. Așadar, orice preot, ca și orice creștin, trebu-

ie să mărturisească Adevărul cu orice preț. Căci, până la urmă, nici nu avem ce pierde. În cel mai rău caz ne omoară, dar pentru asta nu trebuie să ne îndulcim poziția. Sunt duhovnici buni la noi, însă e nevoie de eroism să împlinești cunoștințele.

Suprema catedră de teologie – suferința

Nimic nu m-a ajutat mai mult în viață ca suferința. Singură suferința este suprema catedră de teologie.¹ Sunt sigur că îngerii erau geloși pe noi pentru că ei nu au această suferință dincolo de firea noastră. Da, pentru că nu știai dacă trăiești până mâine. Această stare de tensiune extraordinară îți dădea ocazia să te cunoști cu adevărat pe tine însuși. Nu

¹ „Suferințele pe cruce, celor răstigniți li se prefac în cuvântare de Dumnezeu și în izvor de daruri neajunse pentru alții. Noul sfânt Ignatie Briancianinov spunea pe vremea lui: *Crucea este catedrala celei mai înalte de-Dumnezeu-cuvântări.*” – Arhimandritul Sofronie, *Cuvântări duhovnicești*, vol. 1, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 51.

este vorba de o suferință. Tendința lor era exterminarea prin înfometare. *Zarca* e o „închisoare în închisoare”, făcută de unguri pentru români, ca să-i omoare, unde fără discuție se aplica regimul de exterminare specific fiecărui ins sau fiecărui grup de inși. Ultimii ani – un an, doi – numai în *Zarcă* m-au ținut. I-am înfruntat la o întâlnire pe care ne-au organizat-o ei acolo cu deținuții vânduți, ceea ce era de pedepsit cu moartea. Dar nu a vrut Dumnezeu. M-au băgat la răci-tor. În trei zile mureai – s-a constatat. La camere frigorifice, unde erau minus câteva grade, știți. Era beton peste tot, fără pat, fără scaun, dezbrăcat. Era regim de exterminare. Puteau să te împuște, dar preferau să te lase să mori încet, fără să lase urme. E groaz-nic, dar am supraviețuit! Nu știu dacă mă înțelegeți... Aveam o curiozitate de copil să văd cum iese sufletul... Au murit mulți. Nu puteam comunica decât prin morse, și au cerut cei de alături să se spovedească. Tot prin morse. Eu puteam să transmit, dar nu puteam să primesc. Dacă te prindea, te omora pe loc. Și am avut următorul

consemn cu ei, tot prin morse: „*Mâine – la o anumită oră am apreciat cu ei atunci – stați în partea asta a celulei. Eu vă dau un semnal prin morse, prin pereți, să vă amintiți în gând păcatele și eu vă dezleg. Cu o condiție: Dacă muriți până mâine – pentru că așa se punea problema – e valabilă spovedania. Dar dacă nu muriți, la primul preot pe care-l întâlniți să vă spovediți din nou păcatele.*” Adică am procedat cinstit în ceea ce privește respectiva Taină a Pocăinței. Vă spun acestea ca să aveți o imagine a stării noastre spirituale acolo, când erai în fiecare moment nesigur de clipa următoare. Această stare nu era de o zi, era de ani. Nu am putut vedea nici un semn de bunăvoință omenească de la gardieni în tot acest timp. Te dușmăneau și te omorau, pentru o pârlită de leafă, ca pe un mare criminal, pentru că așa era educația pe care le-o făceau: „*Tâlharilor, dacă nu vă astâmpărați, vă băgăm în locul lor!*” Am fost întrebat de mulți unde a fost mai greu: în închisoare sau în pustie, pentru că am trăit și prin pustie. În închisoare, cei care nu credeau în Dumnezeu se chinuiau și le era rău. Pentru că nu era o

forță nevăzută care să oprească nițel pornirile sălbatice, de cruzime, de ură care apăsau mereu pe om. Asta lipsea. În pustie însă dracii cu care lupți se temeau de Dumnezeu și era mai ușor, cu toate intemperiiile vremii: iarnă, zăpadă, fiare sălbatice, respectiv stare încordată și acolo. Era totuși o notă de libertate. *Dumneavoastră încă nu știți cât e de scumpă libertatea și pentru ce ne-a lăsat-o Dumnezeu?* Nu-i nimic mai scump la Dumnezeu ca timpul pe care ni-l dă să-l trăim. Pentru că a sufla și a răsufla e tot de la Dumnezeu. Și atunci a avut marea prudență Domnul Hristos să ne spună că *nu se mișcă fir de păr fără voia Mea*¹. Suntem guvernați de Dumnezeu în toată mișcarea, în toate gândurile noastre ascunse. Sigur că depinde și pe ce poziție te așezi. Având în vedere și numai lucrul acesta: *viața veșnică*. Dacă te rătăcești de la Adevărul de credință, dacă ești neatent sau ești ateu – Doamne ferește! Că-i mai gravă starea aceasta, nepăsarea aceasta. Aceasta e nesuferită la Dumnezeu... Pentru că nu e atât de supărat Dumnezeu

¹ Cf. Matei 10, 29-30.

pentru anumite greșeli pe care le facem cât e pentru că suntem nepăsători. Ne amânăm existența duhovnicească, mergem din inerție. E o mare greșeală! Trebuie trăit fiecare moment în toată plinătatea lui. Să te cunoști pe tine. Care e una din marile greșeli existente în lume? Ființa omenească, care e făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, se izolează după propria sa pornire egocentrică.

Protagoras (asta mai mult ca o informație vă spun), un mare înțelept grec, care a trăit cu o sută de ani înaintea lui Socrate, adică, mai exact, cu patru sute de ani și ceva înainte de Mântuitorul, a descoperit (că era foarte înțelept) lucrul ăsta grozav: omul e măsura tuturor lucrurilor. Ia să vedem, care om? Că-i un adevăr primit de Biserică. Dar care om? Omul din iad? Omul care nu s-a putut nici pe sine salva poate să fie măsura tuturor lucrurilor? Nu. Numai omul lui Dumnezeu după modelul lui Dumnezeu-Omul¹. Putem spune mai de-

¹ „În Hristos, Dumnezeu ni S-a făcut ca om modelul desăvârșit și etern al persoanelor umane și al relațiilor dintre ele și izvorul de putere pentru înălțarea lor spre acest model,

grabă că nu Dumnezeu l-a dat afară pe Adam din Rai, ci Adam s-a exclus singur. Acesta este omul! Sfântul Grigorie de Nyssa, fratele Sfântului Vasile cel Mare, a fost întrebat: „Ce zici despre om?” Și a răspuns: „Este copleșitor și de neînțeles”. Dumnezeu păstrează încă taine despre om, necunoscute nici de îngeri. Pentru că e după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Singura ființă creată după chip și asemănare – singura ființă în care trebuie să căutăm veriga (inelul) de legătură dintre Dumnezeu și lume¹. Omului² i s-a încredințat marea răspundere să supravegheze întreaga creație.

Satana luptă din răspuțeri, cu o râvnă pe care oamenii nu o cunosc, să ne

dar și partenerul comuniunii desăvârșite. Fără acest model, izvor și partener și fără eforturile ce-au decurs și decurg pentru oameni din el, istoria omenirii și a întregii existențe ar fi fost plictisitor de îngustată și de monotună și lipsită de un sens și de o direcție.” – Pr. Dumitru Stăniloae, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1991, p. 301.

¹ Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*, Ed. Bizantină, București, 1999, p. 67.

² „Omul este un principiu de legătură între Dumnezeu și restul zidiri, deoarece în el are loc întâlnirea energiilor cosmice create cu cele necreate.” – Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*, Schitul Lacu, 2001, p. 124.

dilueze ideea că suntem după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Pentru că Îi ocupăm locul¹. Creația lui Dumnezeu nu poate fi dezmințită sau interpretată. Suntem chip și asemănare a lui Dumnezeu. Deci avem mare privilegiu, dar și mare răspundere. De aceea vă spuneam că este foarte grav să nu știi că ești cu un sens și de asemenea să nu te cunoști cu adevărat.

N-ai stat de vorbă cu tine niciodată, bineînțeles, ținând seama de marile valori: veșnicia... *Ce e cu mine?* Eu, ținând seama de închisoare și pustie, nu m-am folosit mai mult decât veghind la patul muribunzilor. Țipete... Intrau într-un necunoscut nu pentru o mie de

¹ „Trebuie deci să se nască și să fie aduși la existență toți cei mai înainte cunoscuți și să se plinească lumea mai presus de lume a Bisericii celor întâi-născuți, Ierusalimul întru cele cerești (Evrei 12, 22-29). Atunci va fi sfârșitul și se va înfăptui plinătatea trupului lui Hristos de către cei mai dinainte rânduiți de Dumnezeu ca să fie în chipul Fiului Său (Romani 8, 29). Aceștia sunt fiii luminii și ai zilei Lui (I Tesaloniceni 5, 5). Aceștia toți, care sunt mai înainte rânduiți și scriși și numărați, se vor adăuga și alipi la trupul lui Hristos. Atunci, ajuns întreg și nemailpsindu-i nici un mădular, se va împlini sau desăvârși.” *Filocalia*, vol. 6, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 152.

ani, ci pe veșnicie! Viața lor nu era plină cu fapte bune, era goală! Și e goală la mulți oameni. Mare greșeală această stare de a nu te cunoaște pe tine!

M-a întrebat bunăoară părintele Teofil Părăian. Ne cunoaștem de șaizeci de ani. „Te mântuiești, părinte?” „Părinte, zic, prea dură întrebarea. Dar iată răspunsul meu: *Nu mă mântuiesc!*” „Cum așa, părinte Arsenie?” „Păi, părinte, cum să mă mântuiesc eu?! Nu ne mântuim noi, că ne așezăm noi așa, ne rezervăm raiuri cum ne place?! La urma urmei avem câteva găgâlici de fapte bune... Harul lui Dumnezeu te mântuiește, care nu vine decât la omul smerit! Sunt smerit eu? Dacă fac pe smeritul, atunci mi se poate spune: e smerit mândrulețul! Suntem la dispoziția lui Dumnezeu fără ca să ne treacă vreun gând că: «eu mă mântuiesc».”

Instinctul acesta de a trăi biologic îl are și porcul, ca de altfel și orice alt animal. Dar atât! Omul are conștiință, are o dăruire dincolo de rațiune. Vă dați seama, e creat să ajungă *dumnezeu după har!* Căderea lui Adam ne-a întrerupt perspectiva îndumnezeirii!

A venit Hristos și ne-a adus mai mult decât a pierdut Adam! *Ne-a adus puterea de discernământ, puterea de a birui răul, de a accepta suferința, de a iubi pe vrăjmași și de a deveni dumnezei după har.* Pentru că zice: *Și veți trece de la moarte la viață*¹. Or, moartea nu înseamnă sfârșitul, ci înseamnă un alt început, fericit sau nefericit. De ce să te temi de moarte, dacă te-ai pregătit de înviere? Pare paradoxal, dar omul hotărăște și reușește, în vidul acesta al lucrurilor, numai cu o stare de prezență continuă. Nu este greu. Pentru că niciodată nu e degeaba cineva lângă tine. Ori te folosești, ori îl folosești, să te verifici dacă îl rabzi sau nu-l rabzi, defectuos așa cum e. Chiar lipsa asta de prezență lângă fratele tău e lipsă de dragoste, și e în contradicție cu Creatorul. Actul de prezență ni se cere!

Nu sunt pentru nevoință, ca duhovnic. Am 95 de ani. Sunt pentru o stare de prezență continuă la Dumnezeu. Existăm! Și ne întrebăm: *De ce? Ce e cu mine? Ce e cu moartea? Ce e cu aceste elemente, care sunt valabile?* Moartea nu vine să îi faci o cafea. E fără cruțare!

¹ Ioan 5, 24.

Te ia așa cum ești! Nu o putem amâna nici cu o fărâmiță de secundă când va veni. Judecata de Apoi nu trebuie văzută cu Dumnezeu stând pe un tron de judecată. Te judeci singur, repede. Suntem ființe valoroase, mai mult decât oricare alte ființe. Dracii au fost îngeri buni. S-a spus așa: dracul, dacă ar fi întruchipat iar cu posibilitățile sale pierdute, ar răsturna Pământul cu degetul mic! Dar de ce să nu gândesc așa despre îngerul meu păzitor, care nu e căzut! Și se spune despre îngerul păzitor așa: că e cu neputință să nu mori, dacă l-ai vedea într-atâta lumină! Și îngerul acesta nu e singur, în ceea ce privește ocrotirea sufletelor noastre. El e în relație cu alte miliarde de îngeri, cu mare putere. Cuvântul *păzitor* nu i l-am atribuit sau adăugat noi, i l-a rânduit Dumnezeu: „Păzește sufletul acesta, până la moartea lui!” Și totuși ei sunt fără identitatea asta mare a noastră: *Dumnezei sunteți*.¹ Îngeri reprezintă o creație cu mari posibilități, cu mari frumuseți, care scapă minții noastre mărginite. Pentru că zice și Sfântul Apostol Pavel², care a

¹ Cf. Ioan 10, 34; Psalmul 81, 6.

² II Corinteni 12, 4.

fost răpit până la al treilea Cer, că nu îi e dat omului să cunoască.¹

Așa că omul e în potențial *dumnezeu după har*. Acel dicton *homo homini*

¹ „Seriozitate. Bună-credință. Iată dubla impresie pe care o face relatarea Sfântului Apostol Pavel cu privire la răpirea lui în Rai în timpul vedeniei de pe drumul Damascului. Pavel nu poate da nici un fel de amănunt; ce a văzut și a auzit nu se poate spune în cuvinte.

Rudolf Steiner, în schimb, descrie meticulos universul care i-a fost arătat în cursul călătoriei sale suprafirești. Detaliile lui Steiner le evocă pe ale unui inventar sau ale unei cărți de geografie.

Teosofii și spiritiștii suferă de aceeași slăbiciune; taxonomia lor e prea meticuloasă: dau cifrele cele mai exacte pentru durata perioadei dintre două încarnări, pentru nivelurile spirituale, pentru numărul spiritelor din fiecare categorie...

Deosebirea mi se pare hotărâtoare. Se simte autenticitatea vedeniei Sfântului Pavel, la ceilalți, imposibilitatea de a rezista ispitei cifrelor și sistematizării. Cifrele acestea atât de precise ale antroposofilor și teosofilor ating o dublă coardă sensibilă a maselor: rigurozitatea numerică și nevoia de senzațional (sperie-mă!).

Nebunia *Evangheliei* e o nebunie calmă și modestă. Creștinismul recunoaște existența unor taine și nu se străduiește să le rezolve cu cifre a căror valabilitate nu poate stârni unei minți cătuși de puțin raționale decât nevoia să ordone mușchilor motori schițarea unui zâmbet.” – Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 296.

lupus, „omul lup pentru om”, a căzut la venirea Mântuitorului. Acum e invers: omul e Dumnezeu pentru om. Și uite cu ce ușurință ne pierdem în iad pentru că nu ne astâmpărăm. De ce zici *drace, drace* și nu spui *Doamne, Doamne*? Ce bine dacă s-ar pune râvnă de către fiecare ins care ar vrea să fie cât de cât treaz! Dracul luptă din răspuțeri să ne cucerească și să ne convingă să ascultăm de el. Însă se împiedică de puterea Crucii, de puterea lui Dumnezeu. Crucea semnifică: în numele Tatălui – toată înălțimea, și al Fiului – toată adâncimea, și al Sfântului Duh – toată lățimea. Iată o semnificație extraordinară a semnului Sfintei Cruci! Catolicii au schimbat – mare greșeală! – semnul crucii, făcând altfel închinarea cu degetele, cu altă așezare, de la stânga la dreapta. Noi suntem ortodocși și știm că lor le-ar conveni să fim dependenți de un singur papă¹... Noi suntem așa de

¹ „Ortodoxia are și ea un papă, mai vechi decât toți papii și patriarhii din lume. L-a avut dintru început, și-l va avea până la sfârșitul vremurilor. Este același papă pe care l-au chemat și toți Apostolii lui Hristos. Duhul Sfânt, Duhul înțelepciunii și înțelegerii, Duhul mân-

gâierii și puterii lui Dumnezeu – El e adevăratul papă al Bisericii lui Hristos din veac și până în veac, neînlocuit și neschimbat, nevoțat și necontestat, fără înaintaș și fără urmaș. Iar în ceea ce privește faptul că Apostolii L-au recunoscut pe Duhul Sfânt ca verhovnic și papă al lor, există din fericire un document scris – scris chiar de mâna lor. La primul lor sinod, din Ierusalim, Apostolii au scris vestitele cuvinte: *Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă* să fie așa și pe dincolo (Fapte 15, 28). Evident, Apostolii L-au pus pe Duhul Sfânt înainte și mai presus de sine. Înainte de acea întrunire și de oricare alta, Lui I se rugau, pe El Îl chemau, Lui I se supuneau necondiționat. Oare nu fac astfel până în ziua de astăzi mai-marii Bisericii Ortodoxe? De câte ori se adună în sinod, ei își aduc aminte în primul rând să-L cheme pe infailibilul lor papă, pe Duhul Sfânt; pe Acesta Îl cheamă *cu frică și cutremur* înainte de începerea a tot lucrul, și Lui I se supun necondiționat. Dar nu numai mai-marii bisericești, ci și mai-marii lumești din țările ortodoxe, miniștrii și aleșii poporului, dintotdeauna au purces mai întâi la chemarea Sfântului Duh, și cu asta au început lucrarea lor sinodală sau parlamentară. Același lucru l-au făcut și-l fac mai-marii din învățământ. Știți că la începutul anului școlar ei merg cu elevii lor să Îl cheme pe Duhul Sfânt. Și Atotbunul, Atotputernicul și Atotînțeleptul Duh Sfânt toate le îndrumă, toate le întărește, toate le insuflează: și Biserica, și statul, și educația. Și stăpânește tot și toate, nu prin forță, ca un dictator pământesc, ci ca un tată – prin înțelepciune și dragoste. El ne și este tată prin Botezul cu care suntem botezați. În grecește cuvântul „papa” înseamnă

la Duhul Sfânt și tot de Duhul Sfânt suntem judecați.

– *Oamenii care au murit în temnițe sunt considerați sfinți de popor – și acum mă refer, de exemplu, la Valeriu Gafencu?*

– Dacă sunt sfinți, sunt sfinți unde sunt. Dar sunt niște rânduieli, niște reguli care trebuiesc urmate. Și pe urmă, în afară de sinod, izolându-ne, să zicem așa, de valoarea aceasta, care are ultimul cuvânt, nu avem voie să ne amestecăm. Ei sunt sfinți între sfinți. Dar nu ne grăbim, pentru că nu putem face asta fără amprenta Bisericii. Important este să te cunoști pe tine ca om al mântuirii și să te pui la punct, pentru că ești un microcosmos, în care se oglindește un macro-

părinte, tată. Așadar, în înțelesul corect din punct de vedere istoric și moral, Duhul Sfânt este tatăl nostru, este papă al nostru. Și la ce i-ar mai trebui Bisericii Ortodoxe încă un tată, altfel spus papă? Oare nu ne-a preîntâmpinat și Însuși Domnul Hristos să ne ferim de papii – tații – pământești? El ne-a poruncit acum nouăsprezece veacuri: *Și tată* (a se citi: papă) *să nu chemați vouă pe pământ, că Unul este Tatăl vostru Cel din ceruri* (Matei 23, 9)". – Sf. Nicolae Velimirovici, *Răspunsuri la întrebările lumii de azi, Întrebarea 48*, Ed. Sophia, București, 2006, p. 96.

cosmos. Nimeni nu e sfânt doar pentru că a murit. Trebuie să se pronunțe autoritatea Bisericii, așa cum e, că nu e degeaba acolo. Punctul de orientare strategic îl constituie ceea ce avem în noi înșine. La aceasta se referă marile întrebări: *Ce ai făcut? Cine ești?* Cunoaște-te pe tine! Că nu după glasul poporului – care de multe ori are dreptate, săracul – se fac canonizările acestea, ci sinodul, după poziția pe care o are, trebuie să gândească întâi serios; și nu se face nimic fără învoirea divină. Îmi dau seama cât de valoroasă e poziția asta, am trăit prin focurile acelea, trecând în lumea aceasta liberă grozav de bucuros, că nu cel care lovește biruie, ci cel care a primit cu dragoste lovitura. Acesta e omul lui Hristos! Acesta e Hristos! Ne mirăm toți, în situații din acestea, de ce Hristos nu i-a nimicit pe toți. L-au răstignit, L-au umilit și El i-a răbdat! Dar toată frumusețea învierii Mântuitorului (nu numai El a înviat, ci toată creația cu El!) nu ar fi fost grozavă dacă nu ar fi fost Crucea mai întâi. Deci nu e voie să blestemi suferința de care toată lumea fuge și pe care o bleste-

mă. Nu e bine! Asta e necesar! Orice vale dă valoarea unui deal.

Rămâne, în concluzie, un lucru: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!” Să aveți o lucrare și o poziție mântuitoare. Indiferent ce ești sau ce răspundere ai. Dar ești om! Ai o conștiință. Să cunoașteți marile valori, încadrați-vă. Că nu de moarte mă cutremur, cum se zice, ci de veșnicia ei. Adică nu contează decât maniera în care mori. Gafencu și toți ceilalți au primit moartea cu plăcere. Pentru că eram neînțeleși, ne prețuiam între noi, în sensul unui adevărat Rai, încât nici nu mai conta suferința, pe care o vedeai ca un plasure liniștitor. Vedeai rezultatele de după suferință. Nu e ușor să prevezi niște lucruri. Dar numai dacă ești în foc îți dai seama de intensitatea lui. Aveam și contraziceri acolo, însă aveam toți același ideal tainic, care ne lega...

Cu Valeriu am suferit împreună. Era mai tânăr decât mine. Era un băiat cu fond, nu aș avea ce spune altceva despre el decât că era un sfântuleț! Însă nu se făcea caz în lumea noastră,

pentru că noi toți trăiam același moment, de asemenea aceeași stare, cu aceeași nădejde și bucurie ascunsă, ce nu pot fi înțelese rațional de către lume. Eram una cu toții. Gândeam la fel. Îi cunoșteam familia din relatări personale. Avea trei surori: Valentina, Eleonora și Elisabeta. Tatăl lui a fost omorât de ruși. Nu era vorba de inteligență, pentru că tot omul avea destulă. *Nu e vorba de moarte, ci maniera în care mori contează.* Și, vă spun încă o dată, au fost multe momente pentru noi toți, în care aveam curiozitatea să vedem cum iese sufletul din noi! Eram la limita existenței! Nu se mai putea în camerele frigorifice, unde, fără discuție, nu mai puteai să trăiești. Trei zile era limita la care puteai rezista. M-au băgat cinci zile și n-am murit. M-au băgat șapte zile și n-am murit. Nu a vrut Dumnezeu. Sigur că sunt obligat să mă smeresc, că au fost atât de multe momente pentru noi toți unde puteai să mori, și dacă nu mureai ziceai că s-a întâmplat cutare lucru. Nu a vrut Dumnezeu, pentru a continua existența unei ființe ce are puțința de a deveni *dumnezeu du-*

pă har. Când m-a scos de la ultima izolare din camera frigorifică, m-au băgat într-o celulă singur. Dușumeaua care era acolo înnegrită și geamurile cu zăbrele dădeau un aspect sinistru. M-am așezat pe dușumea și am găsit un cocoloș de mămăligă mucegăită de culoare verde. Am mâncat-o ca pe un pandișpan! N-am pățit nimic. Repet însă: cea mai mare greșeală a lumii este nepăsarea!

– *Ce au avut cu dumneavoastră comuniștii?*

– Întrebarea e de școală primară. Ce vrea dracul de la noi, aceea voiau comuniștii! Erau exponenții răului: „Nu crede în Dumnezeu” și „omul e fiară”! Am fost chemat, încadrat de patru soldați cu baionetele la pușcă, scos din *Zarcă* și, când ieșeau așa, știai că nu te mai întorci. Și sigur că erai pregătit, nu aveai nici o scăpare decât „Doamne, ajută! Doamne, iartă-mă!” și gata. Și m-au dus la un colonel. Erau zece colonei acolo. Crăciun era cel mai mare ticălos, dar făcea pe blândul. Adevărul e că nici deținuții, cum eram și noi, nu erau proști. Ne dădeam sea-

ma cum suflă și cum răsuflă omul. Pentru că, fără discuție, apar înțelegeri nebănuite, prin care poți pătrunde în zona respectivă. Și m-a întrebat: „Cum există Dumnezeu?” Eu eram deținut, încadrat. Cum făceam o mișcare, cum mă invita pe scaun. Mare cinste... Nu puteai face nici o mișcare, pentru că le era frică că-i omorâm. Aberații, lucruri drăcești! Și i-am spus: „Domnule colonel... Eu am avut întâlniri cu copiii de școală primară. Și toți m-au întrebat ceea ce mă întrebați și dumneavoastră. Ochii, pe care îi avem, cu care pătrundem; inima cu care înțelegem într-o formă mută ființa din preajma noastră, sentimentul de poezie, de versuire, toate acestea vin de la un Creator. E greu să înțelegeți aceasta, dar nu-i vina mea”. Și mi-am luat curajul să îl întreb: „Dar dumneavoastră, ce argument aveți de nu credeți?” Era un act de mare curaj, pentru că se considerau înfrunțați. Zice: „Războiul pe care l-a dus Hitler în Rusia”. Zic: „Nebunul acela de Hitler credeți că a fost cinstit, să păcălească poporul rus că Stalin e necredincios?! Aceia, înainte de a fi cre-

dincioși, sunt ruși, prin natura lor! Și nu s-a dus Hitler să cucerească Rusia. S-a dus în Rusia ca să cucerească pământul întreg. Ei, și acum ați biruit. De ce nu credeți, dacă ăsta e motivul?" S-a încurcat. Își dădea seama că nu are răspuns. Și m-a întrebat atunci, ca să scape, care mi-e ultimul cuvânt. Zic: „Sunt gata să mor pentru tot ce spun. Și v-aș invita la aceeași poziție”. „Luați-l de aici!” Am scăpat. S-au mirat toți! Băteau în perete când au auzit că am fost adus viu în celulă.

Acum puteți să înțelegeți în câteva cuvinte starea noastră de tensiune în închisoarea de la Aiud.

Cuprins

Cuvânt potrivit	5
Sinteza experienței monastice de-a lungul vremii	7
Sfaturi esențiale pentru formarea călugărului	12
Cuvinte de folos pentru mireni ...	22
Despre Liturghie, preoție și duhovnicie.	46
Suprema catedră de Teologie – suferința	67

DIFUZARE:

S.C. Supergraph S.R.L.

Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București

Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84

e-mail: contact@supergraph.ro

www.librariasophia.ro

www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi prin poștă
cele mai bune cărți de spiritualitate,
teologie, cultură religioasă, artă, filozofie
apărute la edituri de prestigiu.

Plata se face ramburs la primirea cărților;
taxele poștale sunt suportate de Supergraph.

Vă așteptăm la

LIBRĂRIA SOPHIA

str. Bibescu Vodă nr. 19,

040151, București, sector 4

(lângă Facultatea de Teologie)

tel. 021-336.10.00; 0722.266.618

www.librariasophia.ro

*Sacrifică puțină vreme pentru a răsfoi cărțile
noastre: este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău!*

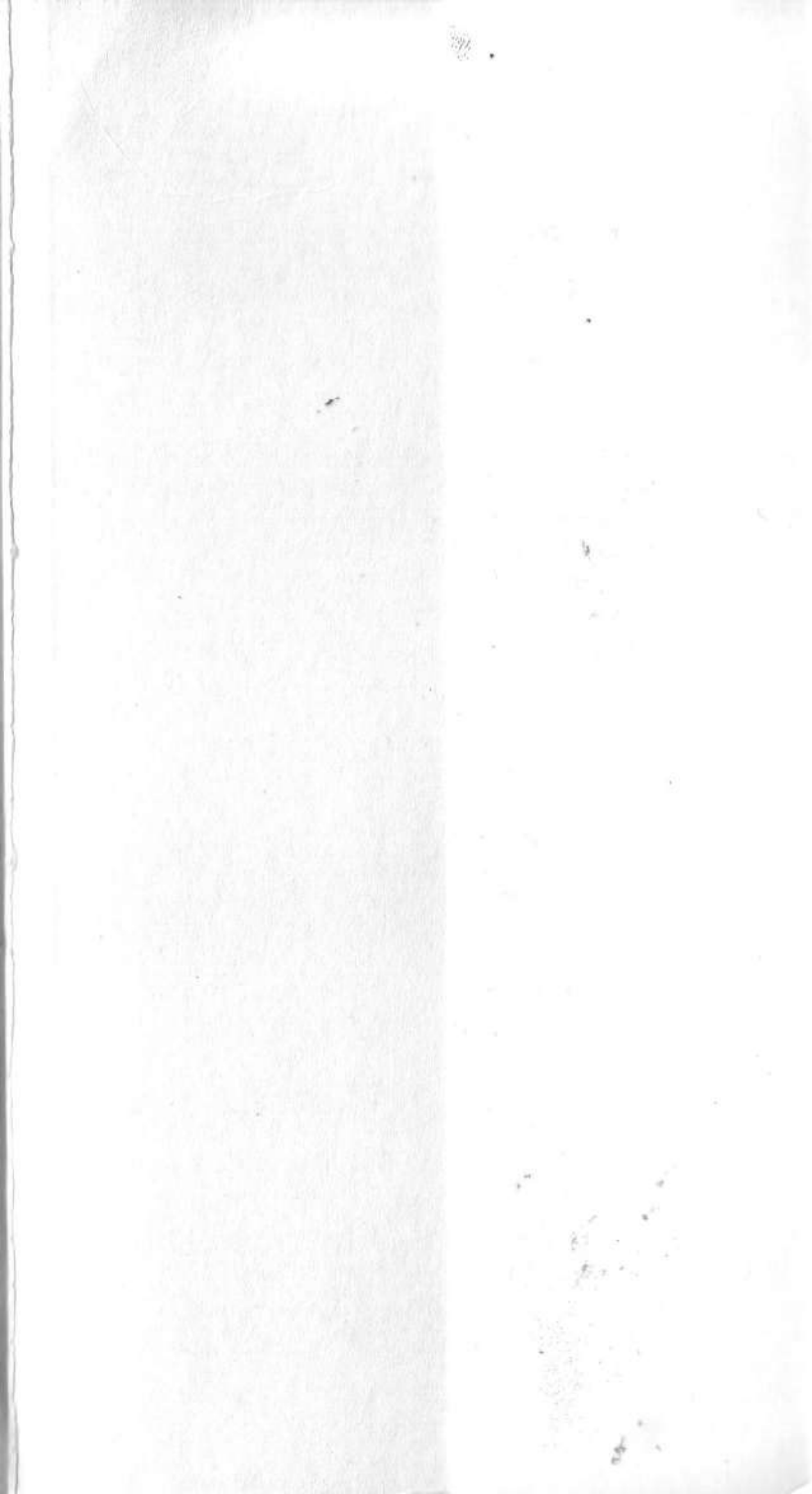
Tiparul executat la **S.C. LUMINA TIPO s.r.l.**

str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București

tel./fax 211.32.60; tel. 212.29.27

E-mail: office@luminatipo.com

www.luminatipo.com

Să ne iubim cu adevărat unii pe alții.

Să încercăm să iubim pe toată lumea și pe aceea care se zice că e rea.

Să iubim și să iubim mult, și să iubim frumos, să iubim rana și pe cel care ne-a făcut rana.

Să știm să furăm pe Hristos de la dușmanii noștri. El stă ascuns la cei care ne sunt dușmani. Nu poți fi gazda lui Hristos dacă nu-ți sunt dragi cei care te urăsc și dacă inima ta nu este un mic cer al iubirii.

editura
Σοφία